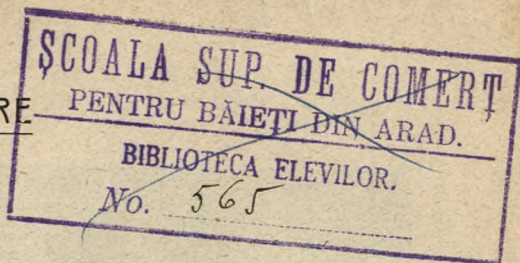
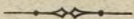

25.255
J. H. FABRE

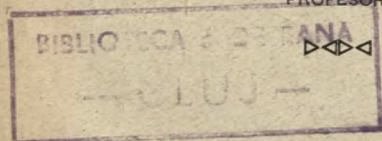

DIN MORĂVURILE
ȘI
PORNIRILE INSECTELOR
(CU FIGURI)

46.013 C

TRADUCERE
DE
MARIN DEMETRESCU
PROFESOR

516.092 420
Pof

3214

„RAMURI” S. A.
INSTITUT DE ARTE GRAFICE
CRAIOVA

595.7

REVISTA DE LINGÜÍSTICA
REVISTA DE LINGÜÍSTICA
REVISTA DE LINGÜÍSTICA

46.03 C

J. H. FABRE
IN CAMERA DE LUCRU

Jean Henry Fabre

Numele acesta este al celui mai de seamă naturalist al Franței de azi. Acela, care îl poartă este socotit, fără să fi năzuit vreodată la această cinste, ca cel dintâi dintre cei mai renumiți cercetători ai naturei. Insușiri alese ale minții și ale sufletului său îndreptățesc această recunoaștere, care din partea celor de o limbă cu el, a venit cam târziu.

Un simț de observație fără pereche și o răbdare fără margini i au îngăduit să descopere cele mai mici amănunte din viața măruntelor dar iștețelor insecte pe care le-a studiat, aproape zilnic, timp de peste șapte zeci de ani.

Ce nu a putut prinde cu simțurile, o judecată limpede a căutat să îplinească și ipotezele—lămuririle nedovedite — pare că vin ca o urmare neapărată, care întregește ceea ce simțurile nu au putut desvălui.

Observatorul acesta răbdător și cu judecata sănătoasă stăruie într'una asupra cauzelor, care hotărăsc, la insecte, anume deprinderi și un anumit fel de a lucra. Naturalistul este deci și un filozof, care chibzuește și vrea să înțeleagă și să prindă legătura dintre fapte. În deosebi caută să lămurească acea necugetată pornire lăuntrică, numită și

instinct, pe care insecta o are în mare măsură și care o îndeamnă să înfăptuiască lucrări atât de minunate. Ajunge la încheerea, sprijinită pe numeroase fapte, că instinctul, orb și născut odată cu animalul, stăpânește meșteșugul insectelor și că în faptele lor nu se poate găsi nici cea mai mică urmă de inteligență.

De câte ori pricina lucrurilor nu vrea să se arate, Fabre, cu acea sinceritate deplină, care se întâlnește numai la firile alese, mărturisește, fără înconjur, neștiința sa.

Toate acestea sânt povestite într'o frumoasă formă poetică, vie, colorată, neasemănat de atrăgătoare. Scrisul lui Fabre este, în această privință, un fermecător cânt poetic în care se slăvește natura; iar autorul lui, care a știut să împletească atât de armonios știința cea mai exactă cu poezia cea mai aleasă, este socotit, pe bună dreptate, ca un mare poet al firii. A și fost numit Virgil al insectelor.

Fabre e fiul unor țărani săraci dintr'un sat din sudul Franței, Saint Leons (Aveyron), unde s'a născut în anul 1823, Decembrie 23. A învățat singur să scrie și să citească. Fu primit în liceu numai cu condiția să fie printre cei dintâi. Într'un rând îl părăsi, din pricina lipsei. Se apucă iar de carte și la vârsta de optsprezece ani a fost numit profesor la o școală primară superioară. Invață apoi matematicile și fizicele și a funcționat, timp de treizeci de ani, ca profesor la liceul din Avignon.

Tot timpul liber l'a petrecut înconjurat de animalele a căror viață a povestit-o. Și astăzi bătrânul naturalist poate fi întâlnit pe potecile arse de soare ale Provenței, ori de câte ori nu-l află în

cămăruța lui de experiențe, plină cu tot felul de colivii și de unelte, ori în frumoasă lui grădină, un colț de natură împrejmuît. Din această înfrățire a omului cu natura a eșit opera din care traducerea de față dă cititorilor o mică parte.

MARIN DEMETRESCU

profesor la liceul Carol I și la liceul militar

Craiova, 1913.

Opera de căpetenie a lui Fabre, cuprinsă în zece volume, a fost editată de librarul Delagrave din Paris, cu titlul „Souvenirs entomologiques”. Din această lucrare, s’au tipărit deosebit pentru marele public, volumele: „La vie des insectes”, și „Moeurs des insectes”.

Prefață la ediția 4-a

Intr’un timp scurt, scoțând anii de război, s’au tipărit din traducerea de față trei ediții. Cititorii români au prețuit cum se cuvenea opera marelui naturalist francez. Tipărim, îndemânați și de multe cereri ce am primit, o nouă ediție, revăzută și mărită cu câteva bucăți noi luate din vasta operă a lui Fabre. S’au adăugat și figurile trebuitoare.

M. D.

Scrisoarea autorului autorizând traducerea

Sérignan, 7 Iulie 1913.

Domnule,

Sunt foarte mulțumit că înveți pe școlarii d-tale o știință pe care am iubit-o atât de mult și care a fost cea mai mare bucurie a vieții mele.

Primesc cu plăcere cererea d-tale, căci am o mare simpatie pentru România, vechea colonie a lui Traian și aș fi bucuros dacă aș primi un exemplar din traducerea d-tale ca să pot prinde ceva din limba românească. Înțeleg prea bine că elevii d-tale, citind în limba lor, li se va întipări mai ușor în minte, cea ce am scris pentru tineret și le va mări mai lesne cultura lor intelectuală; cea ce este și dorința mea cea mai vie.

Binevoiți a primi, domnule, prietenești salutări din parte-mi.

J. H. FABRE.

Pentru monumentul lui Fabre

Marele naturalist, care a trăit aproape necunoscut până către sfârșitul vieții sale, a avut în schimb mulțumirea să vadă pornindu-se inițiativa care i-a ridicat o statuie pe una din piețele orașului Sérignan.

Elevii și profesorii liceului Carol I au scris, pentru acest monument, o sumă care a fost trimisă președintelui comitetului de inițiativă, primarul din Sérignan, de la care s'a primit rândurile de mai jos.

Sérignan 24 Fevruarie 1914

Domnule,

Scuzați mă că am întârziat prea mult ca să vă mulțumesc pentru generoasa subscripțiune pe cari profesorii și elevii liceului „Carol I” mi-au trimis-o pentru monumentul lui Fabre. Voiam însă să vă trimet fotografia cu iscălitura ilustrului maestru. A fost tare mișcat de atențiunea d voastră.

Primiți, domnule. asigurarea distinsei mele considerațiuni.

Primarul din Sérignan,

H. de la PONTTONNES

Albinele zidari.

Réaumur, într'una din scrierile sale, ne povestește istoria albinelor numite în știință *Chalicodoma zidurilor* și pe care el le numește albinele zidari. M'am hotărât să reiau această istorie aci, să o întregesc și mai cu seamă să o privesc dintr'un punct de vedere, pe care vestitul observator nu l'a avut în seamă de loc. Mai întâi mă ispitește gândul să spun cum am făcut cunoștința acestei himenoptere ¹⁾.

Erà pe vremea când am intrat întâia oară în învățământ, prin anul 1843. Deabia eșisem de câteva luni din școala normală dela Vaucluse, cu patalamaua în buzunar și cu însufleșirea curată a celor optsprezece ani când iată-mă trimis la Carpentras, ca să conduc școala primară de pe lângă liceul de acolo. Ciudată școală, zău cu tot titlul ei falnic de superioară. Era o pivniță mare plină de umezeală, care venea într'una dela o fântână rezemată de zid, afară în stradă. Ca lumină, tot ce putea să intre prin ușa deschisă numai când anotimpul îngăduia și printr'o fereastră strâmtă ca la închisori, cu zăbrele de fier și cu gemulețe rombice înrămate într'o rețea de plumb. De jur împrejur, în loc de scaune, o scândură înșepenită în zid, în mijloc un scaun văduv de pae, o tablă neagră și o bucată de cretă.

Dimineața și după masă, când sună clopotul, se mâna

¹⁾ Albinele, Viespele, Furnicile și alte insecte asemănătoare au fost adunate de naturaliști într'o grupă specială numită ordinul *himenoptelor*.
Nota trad

Înăuntru vre-o cincizeci de băețandri, cari neputând prinde nimic din *De Viris și Epitome*²⁾, erau urgisiți să învețe câțiva ani de franțuzește. Ce erà lepădătură la limba latină veneà la mine să afle ceva din ortografie. Copii și băețandri stăteau clae peste grămadă, foarte deosebiți unii de alții ca învățatură; semănau însă ca două picături de apă când erà vorba să facă vreo boroboață profesorului lor, tânărului lor profesor, cu care unii erau de-o vârstă, iar alții poate îl întreceau. Pe cei mici îi învățam să despartă silabele, pe cei mijlocii cum să ție bine tocul ca să scrie, pe genunchi, câteva vorbe dictate; celor mari le dezveleam ascunzișile fracțiunilor și chiar tainele ipotenusei. Ca să pot înfrâna mulțimea asta neastâmpărată, ca să dau fiecărei inteligențe o muncă potrivită cu puterile ei, ca să țin deșteaptă atențiunea, în fine ca să pot goni plictiseala din clasa întunecoasă ale cărei ziduri musteau mai mult tristețea decât umezeala, vorba erà singurul meu mijloc, iar creta singura unealtă.

Și în celelalte clase de altfel, se vedeà acelaș dispreț pentru tot ce nu erà latinește, ori grecește. Un fapt va ajunge ca să ne arate cum se făcea pe atunci științele fizice, cari azi au un loc însemnat în învățământ. Școala avea ca director un om tare de treabă, pe vrednicul preot X, care, pentrucă nu ținea de loc să îngrijească chiar el de slănină și de mazărea verde, lăsase în seama unei rubeștii grija bucătăriei și se apucase să predea fizica.

Să luăm parte la una din lecțiunile lui. E vorba de barometru. Din întâmplare, școala are unul. E o unealtă veche, plină de praf, agățată de zid sus, departe de mâinile neștiutorilor, și având scrise pe scândurica ei, în litere mari, cuvintele: vijelie, ploaie, timp frumos.

„Barometrul, explică blândul preot, vorbind școlariilor săi, pe care îi tutuește, ca un părinte, barometrul ves-

²⁾ Cărți latinești pentru folosul școlariilor. Nota trad.

tește vremea frumoasă, ori vremea urâtă. Bastian, tu vezi cuvintele scrise pe scândurică, vijelie, ploaie, le vezi Bastian?“.

„Le văd, răspunde Bastian, cel mai șiret dintre toți. El a răsfoit prin carte și știe despre barometru mai bine decât profesorul.

„El se compune continuă preotul, dintr'o țevă în-
doită de sticlă, plină cu mercur, care se urcă și se lasă
cum e și vremea. Ramura cea scurtă a țevei e deschisă
cealaltă... cealaltă... în fine.. ia să vedem cum e. Tu,
Bastian, care ești mai înalt, urcă-te pe scaun și caută,
cu vârful degetului, de vezi, ramura cea lungă e des-
chisă sau e închisă. Nu-mi amintesc tocmai bine“.

Bastian se sue pe scaun, se ridică cât poate în vârful
picioarelor și cu degetul pipăie capătul ramurei lungi.
Un surâs șiret se ivește pe sub tullele mustății ce
mijește.

„Da, da, zise el, e tocmai așa. Ramura cea lungă e
deschisă sus. Iată simt gaura“. Și Bastian, pentru a întări
spusele sale înșelătoare, mișcă mereu arătătorul în vârful
tubului. Conșcolarii lui, părtași la năsbâtie, înăbușeau
cât puteau pofta de râs. Iar dascălul liniștit: „Destul.
Dă-te jos Bastian. Scriți, domnilor, scriți în caete că
ramura cea lungă a barometrului este deschisă. Asta se
poate uita. Chiar eu uitasem“.

Așa se învăță pe atunci fizica. Lucrurile se mai îm-
bunătățiră pe urmă; veni un profesor, un adevărat pro-
fesor, care știă că ramura cea lungă a barometrului
este închisă. Mie mi se dăte niște mese pentru ca șco-
larii mei să aibă pe ce scrie și să nu mai mâzgălească
caetele ținute pe genunchi; și cum clasa se făcea din
zi în zi mai numeroasă, fu împărțită în două. Din clipa
în care avusei un ajutor, care să îngrijească de cei mici,
lucrurile se schimbă.

Printre obiectele învățate erà unul, care plăcèa și profesorului și elevilor. Erà geometria făcută la câmp, folositoarea hotărnicie. Școala nu aveà nici una din uneltele trebuitoare. Atunci mă hotărâi să cheltuesc pentru așa ceva o parte din leafa mea, marea mea leafă : 700 de lei pe an mă rog. Din banii mei cumpărai un lanț de inginer, jaloane, fise, nivelul cu apă, echer și busolă. Un grafometru ¹⁾ mic de tot, cât încăpea în palmă, să fi costat cinci lei, fu cumpărat de școală. Nu avea picioare, am dat să i le facă. Pe scurt iată-mă cu unelte.

Când venea luna lui mai, odată pe săptămână, păraseam clasa întunecoasă pentru câmp; erà zi de sărbătoare. Școlarii se certau pentru cinstea de a duce jaloanele legate câte trei. Câți dintre ei nu se simțeau mândri când, în vederea tuturor, străbăteau orașul cu jaloanele pe umeri. Chiar eu, de ce n'aș mărturisi-o ? simțeam o oarecare mulțumire, când duceam cu sfințenie unelta cea mai delicată, cea mai prețioasă : faimosul grafometru de cinci lei. Locul de muncă erà o câmpie păraginită, plină de pietre. Acolo nici copcii, nici vre-un gard viu, nu mă împiedicau să-mi supraveghez lucrătorii; acolo, lucru de căpetenie, nu aveam să mă tem, pentru școlarii mei, de ispita de neînvins a caiselor verzi. Câmpia se întindea în lung și în larg acoperită numai de cimbru înflorit și de pietrișuri. Acolo erà loc destul pentru toate poligoanele ce se pot închipui; trapezele și triunghiurile puteau să se împreune în toate felurile. Aci toate se simțeau la largul lor; iar o cocioabă veche, care fusese altă dată coteț de porumbel, slujea ca verticală pentru cercetările grafometrului.

Chiar dela întâia ședință un lucru, care dà de bănuir, atrase atențiunea mea. Trimeteam pe unul să înfigă departe încolo un jalon și îl vedeam că se opreà mereu

¹⁾ Instrument pentru măsurătoarea unghiurilor.

în drum, se aplecă, se ridică, căută, iar se aplecă, și își uită și de aliniere, și de semnale. Un altul, însărcinat să adune fisele, nici că luă în seamă țepușele de fier și în locul lor ridică o piatră; un al treilea, uitând că unghiurile trebuiesc măsurate, frământă în mână un bulgăr de pământ. Pe cei mai mulți îi prindeam sugând un vârf de pai și poligoanele stau pe loc; iar diagonalele răbdau și ele. Ce e cu taina asta?

Cercetez și toate se lămuresc. Scotocitor și observator din naștere, școlarul știă un lucru pe care nu-l știă profesorul. Pe pietrișuri, o mare albină neagră își face cuibul ei. În aceste cuiburi se află miere și tinerii mei ingineri le goleau cu un pai. Mi se arată și mie cum trebuie să fac. Mierea, deși puțin cam tare, se poate mânca. La rândul meu mă deducii și eu, și iată-mă alături de căutătorii de faguri. Cât despre poligon, îi va veni lui rândul odată. Cu acest prilej văzui și eu pentru întâia oară albina zidar a lui Réaumur, fără să-i cunosc povestea și nici pe povestitor.

Această mândră hymenopteră [fig. 1 pag. 16] cu aripile violete închise și îmbrăcate în catifea neagră, clădirile ei țărănești de pe pietrele sorite de printre cimbru, mierea sa care te face să uiți de busolă și de echer, lăsară o întipărire vie în sufletul meu.

Doream să aflu mai multe decât mă învățaseră școlarii mei: să golesc fagurii de miere cu un fir de pai. Librarul meu avea tocmai o frumoasă carte despre insecte: *Istoria naturală a animalelor articulate* de Castelnau, Blanchard și Lucas. Eră plină de figuri ce-ți luau ochii, dar vai, avea și un preț, un preț! Dar ce-mi păsa. Bogatele mele venituri, cei 700 de lei ai mei, trebuiau să îndestuleze și hrana sufletului ca și pe aceia a trupului. Ce voi da mai mult uneia, voi lua dela cealaltă: cumpănă cu care trebuie să se învoiască toți aceia

care au de meșteșug știința Cartea fu cumpărată. În ziua aceea venitul meu de dascăl suferi o însemnată ciuntitură: ca să iau cartea am dat leafa mea pe o lună. Cât a trebuit să mă calicesc pe urmă ca să umplu golul ăsta mare!

Cartea fu înghițită, iată cuvântul, Aflai numele negrei mele albine, pentru întâia oară citii amănunte din obiceiurile gândacilor, detei peste numele, vrednice de cinstire și pentru mine învăluite într'un fel de nimb, ale lui Réaumur, Hubert și Leon Dufour; și pe când răsfoiam cartea pentru a suta oară o voce lăuntrică șoptia nedeslușit: și tu vei fi un istoric al gângăniilor. Amăgiri ale tinereței ce v'ați făcut! Dar să gonim aceste amintiri triste și plăcute în acelaș timp și să venim la faptele și la apucăturile albinei noastre.

Chalicodoma înseamnă casa de pietricele, de beton, de tencuială; nume nu se poate mai potrivit, dar cu o croială ciudată pentru cine n'a supt lapte de grec. Acest nume se dă unor hymenoptere, care-și clădesc căsuțele lor din acelaș material din care facem și noi locuințele noastre. Lucrarea acestor insecte este muncă de zidar, de zidar dela țară obișnuit să zidească mai mult în vălătuci decât în piatră cioplită. Strein de clasificățiunile științei, lucru care face ca unele din scrierile sale să nu fie tocmai deslușite. Réaumur a botezat pe lucrător după munca lui, și a numit pe aceste mănuitoare de lut: Albinele zidari.

În ținutul meu sunt trei neamuri pe care le voi numi după locul unde-și fac cuibul: Zidarul pe pietriș, zidarul pe arbuști și zidarul pe șopron. Réaumur numește pe cea dintâi zidarul pe pereți. La acest neam femeia are o culoare așa de deosebită de a bărbatului, încât un începător, mirat că-i vede eșind din acelaș cuib, i-ar socoti ca streini unu de altu. Femea e neagră ca o

catifea frumoasă și cu aripile violete închise. La bărbat, în locul catifelei negre, se află o lână roșie ca fierul. Celelalte două neamuri sânt mai mici și n'au această nepotrivire de culori; cele două sexe poartă acelaș vest-mânt, un amestec reslejit de negru, roș și cenușiu.

Ca sprijin pentru cuibul ei, zidarul pe pereți alege, în ținuturile de nord ale Franței, dupe cum ne spune Réaumur, un zid în bătaia soarelui și netencuit, căci tencuiala căzând, viitorul căsuțelor ar fi amenințat. Iși încredințează clădirile ei numai temeliiilor trainice, cum ar fi piatra dezvelită. În ținuturile de miazăzi arată aceeaș prevedere; nu știu însă din ce pricină, în loc de zidul de piatră, alege mai bine o altă temelie.

Un pietriș ros de apă, cam cât un pumn de mare, unul din acele prundișuri cu care potopul ghețarilor a acoperit tapșanurile din valea Ronului, iată reazămul ales dintre toate. Un mare belșug de asemenea temelii poate fi pricina alegerii lor de către himenopteră; toate platourile nu prea înalte de pe la noi, toate pământurile uscate și cu iarba cimbrului, nu sânt altceva de cât întinderi de prundișuri cimentate cu lut roșu. Pe unde sunt văi, Chalicodoma are la dispoziție prundișul torenților. Lângă Orange, de pildă, locul de alegere sânt aluviunile râului Aÿgues. suprafețe de pietrișuri rostogolite pe care apa nu le mai ajunge. Când acestea lipsesc, atunci albina noastră se statornicește pe orice fel de piatră, pe semnele de hotar, pe un zid de împrejmuire.

Chalicodoma șoproanelor alege locuri mai felurite. Locul său cel mai obișnuit este fața de jos a țiglelor dela strașina acoperișului. Nu e căsuță pe la țară care să nu adăpostească cuiburi de ale ei pe la marginea acoperișului. În fiecare primăvară, vin de se așează în cete numeroase prin aceste locuri; iar locuințele lor, moștenite din tată în fiu și în fiecare an mărite, ajung

să acopere suprafețe mari. Am văzut unul din aceste cuiburi, care acoperea o întindere de cinci până la șase metri pătrați, sub țiglele unui șopron. Când munceau, alcătuiau o lume asurzitoare prin numărul și vuetul lucrătorilor. Chalicodomei îi place de asemenea și fața de jos a unui balcon, precum și pervazul unei ferestre, mai ales dacă are și un oblon care să-i lase trecerea liberă. Acestea sânt locurile întâlnirilor numeroase, unde lucrează, fiecare pentru sine, sute de mii de lucrători. Dacă e singură, și asta se întâmplă des, se așează în cel dintâi colțișor întâlnit numai să aibă o temelie tare și căldură. Cine este acest sprijin puțin îi pasă. Am văzut-o zidind pe piatră, pe țiglă, pe lemnul obloanelor și chiar pe geamurile unui șopron. Cu un singur lucru nu se împacă, cu tencuiala de pe clădirile noastre. Tot așa de chibzuită ca și semenele ei, se teme să nu i se nărue casa, dacă ar încredințat-o unui sprijin amenințat să cadă.

Chalicodoma copacilor își face casa în aer, atârnată de o ramură. Un arboraș de gard, păducelul, rodiul, îi adăpostesc casa la un stat de om. Stejarul, ulmul, pinu, îi ridică locuința mai sus. Prin desişul crângurilor alege o ramură de grosimea unui pai și pe această temelie strâmtă își clădește locuința ei de tencuială. Când a isprăvit-o, casa e ca un cocoloș de pământ străbătut într-o parte de ramură. E mare cât o caisă, dacă e lucrată numai de una, cât un pumn dacă mai multe insecte au conlucrat; dar acest din urmă caz este rar.

Aceste trei hymenoptere întrebuințează acelaș fel de material: un lut văros, amestecat cu puțin nisip și frământat cu scuipatul insectei. Locurile umede, care le-ar ușura munca și unde s'ar cheltui puțin scuipat, sânt disprețuite de Chalicodome, care fug de pământul jilav, tot așa după cum zidarii înlătură ipsosul svântat, ori

varul stins de mult. Asemenea materialuri pătrunse numai de apă curată, nu se prind cum trebuie. Lor le trebuie un praf uscat care să fie pătruns cu ușurință de scuipat și care să formeze, împreună cu albuminele ¹⁾ din acest lichid, un fel de ciment, asemănător cu chitul căpătat din praf de var și albuș de ou.

Cariera de unde Chalicodoma, care zidește pe piatră, își scoate tencuiala, este un drum umblat, al cărui caldarâm de pietriș văros, fiind măcinat de roate, s'a prefăcut într'o suprafață netedă, asemenea unei lespezi întinse. Fie că zidarul nostru se statornicește pe ramura unui gard, fie că-și alege locuința sub trașina unei case fărănești, el strânge materialul pentru zidit dela poteca cea mai apropiată, dela un drum, dela o cărare, fără ca umbletul neîntrerupt al oamenilor și al vitelor să-l abată dela muncă. Face să vezi harnica albină la lucru pe drumul albir de razele unui soare dogoritor. Până la poteca din apropiere, atelier unde se pregătește tencu-

Fig. 1. Chalicodoma pregătind un cocoloș de lut

ia a vuește freamătul înăbușit a celor ce vin și a celor ce pleacă; unele după altele pornesc și fără răgaz se încrucișează. Aerul pare străbătut într'una de săgeți fumurii, atât de iute și de drept e sborul lucrătorilor. Cei ce pleacă duc un bulgăre de pământ de mărimea unei alice, [fig. 1] cei ce sosesc se așează în locul cel mai tare și uscat. Tremurând din tot corpul, sgârie pământul cu vârful fălcilor, greblesc cu picioarele dinainte, pentru a ridica firele de pământ și boabele de nisip, care învârtite între dinți, se pătrund de salivă și se leagă toate într'un aluat. Lucrează cu atâta aprindere că mai curând

¹⁾ Albumine, corpuri asemenea cu albușul de ou.

se lasă strivite de picioarele trecătorilor decât să-și părăsească lucrul

Himenoptera poate clădi casă nouă pe un loc unde nu a mai fost alta; sau se folosește de căsuțele unui cuib vechi, după ce le-a preînoit. Să examinăm primul caz.

Fig. 2. O ceată de Chalicodome zidesc un fagure de piatră.

După ce și-a ales locul, Chalicodoma zidurilor, aduce un cocoloș de pământ între fălci și îl întinde pe piatră în chip de colac. Picioarele dinainte și fălcile mai ales, cele mai de seamă unelte ale acestui zidar, lucrează

aluatul, pe care umezeala scuipatului ce picură încet, îl ține moale. Pentru a întări lutul, insecta vâra pietricele colțurate, cât un bob de linte de mari, în aluatul încă moale, dar numai pe dinafară. Iată temelia clădirii gata. Peste acest întâi inel vine alful și tot așa până ce căsuța are înălțimea cuvenită, de doi până la trei centimetri.

Noi facem uneori zidurile noastre din pietre puse unele peste altele și legate între ele prin var. Lucrarea Chalicodomei se poate asemăna cu a noastră. Pentru a face economie de muncă și de tencuială, hymenoptera nu întrebuițează un material mărunț, ci pietrișuri mari care sunt pentru ea ca niște pietre cioplite. Le alege bob cu bob, cu grijă, să fie tari și cu colțuri pentru ca, îmbinându-se între ele, să se poată sprijini unele pe altele și să ajute astfel toate la trănicia întregului. Păturile de tencuială puse printre ele, le țin legate. Partea din afară a căsuței ia în felul acesta înfățișarea unei lucrări de arhitectură țărănească, în care pietrele stau cu colțurile eșite afară; interiorul însă, care trebuie să fie neted ca să nu vatăme pielea subțire a viermelui, e acoperit numai cu tencuială curată. De altfel această tencuială interioară este întinsă fără mult meșteșug, cu aruncături de mistrie, s'ar putea zice; de aceia viermile, când isprăvește prăjitura de miere, are grija să-și facă o gogoșe și să-și căptușească cu mătase peretele cel aspru al locuinței sale. Din poțrivă, Anthophora și Halycies¹⁾, a căror larvă nu țese o gogoșe, lustruesc cu meșteșug pe dinăuntru căsuțele lor și le dau luciul fildeșului lucrat.

Clădirea, al cărei ax este totdeauna aproape vertical și cu deschiderea în sus, ca să nu se scurgă mierea care e cam apoasă, are forme deosebite după temelia pe care se reazămă. Pe o suprafață orizontală, se înalță ca un turnuleț oval; este prinsă de o suprafață verticală sau

¹⁾ Insecte înrudite su Chalicodoma.

înclinată, seamănă cu jumătatea unui degetar tăiat în lung. În acest caz, sprijinul, piatra, întregește ceea ce lipsește din perete.

Când căsuța e gata, albina se îndeletnicește cu amesturarea ei. Florile din apropiere, mai cu seamă florile de Dobrușor, care în luna mai auresc nisipurile, îi dau zeama cea dulce și polenul. Când se întoarce, are gusa plină cu miere și pântecelul galben pământos de dedesubt de praful florilor. Afundă întâi capul în căsuță și câteva clipe o vedem cum tresare, semn că mustul micios este vărsat în chilie. Odată gusa golită, ese din căsuță ca să intre iar numai de cât, de astă dată deaîndăratele. Acum cu picioarele dinapoi, își perie fața de jos a pântecelui și astfel cade și sarcina de polen. Iar ese și iar intră întâi cu capul. E vorba să bată aluatul cu lingura de la fălci și să facă un amestec de o potrivă peste tot. Amestecarea aceasta nu se repetă la fiecare călătorie; se face numai din timp în timp, când materialurile s'au adunat în cățăjime mai însemnată.

Aducerea merindelor conține când celula s'a umplut pe jumătate. Mai rămâne să lase un ou la suprafața prăjiturii și să închidă locuința. Toate acestea se fac fără zăbavă. Inchizătura e un capac de tencuială curată, pe care albina îl lucrează treptat, începând de la circumferență în spre centru. Două zile ajung pentru toată lucrarea; numai vremea rea, un cer ploios sau măcar noros să nu vie și să întrerupă munca. Apoi lângă această primă căsuță, se clădește o a doua și se încarcă și ea cu merinde în același fel. Urmează o a treia, o a patra și așa mai departe, îngrijind de toate ca să aibă miere, un ou și să fie astupate mai înainte de a începe o alta. Lucrul odată început e dus până la capăt; albina nu se apucă de altă căsuță până ce nu a isprăvit cu cele patru

munci, care dau gata pe cea dinainte ; zidirea, amerindarea, ouatul, și cetluirea.

Chalicodoma zidurilor lucrează întotdeauna singură și poartă ciudă pe alta când vine să se așeze pe locul ce și-a ales ; de aceea numărul căsuțelor de pe aceeași piatră nu e tocmai mare : dela șase până la zece. Oare toată familia hymenopterei să fie numai de vreo opt larve sau insecta își întemeiază, pe altă piatră, o prăsilă mai numeroasă ? Dacă animalul ar mai face ouă ar fi loc destul pe aceeași piatră și pentru alte căsuțe ; dacă ar vrea, ar mai putea clădi în largul ei, fără să mai alerge după alt loc, fără să mai părăsească prundișul de care o leagă obicinuința și atâtea drumuri. Mai lesne cred că toată familia insectei, puțin numeroasă, s'a statornicit pe aceeași piatră, cel puțin de câte ori Chalicodoma zidește din nou.

Aceste căsuțe, sânt o locuință trainică, cu zidurile lor pline de boabe de pietriș ; dar grosimea pereților și a capacelor, de doi milimetrii cel mult nu e tocmai îndestulătoare ca să apere larvele când vremea se strică. Așa cum stă pe o piatră, afară, fără nici un fel de adăpost, cuibul va îndura arșița verii, care va preface fiecare celulă într'un cuptor ; apoi vine toamna cu ploile, care rod încet zidăria ; în urmă vine înghețul iernei, care fărâmă ce a rămas neatins de ploae. Ori cât de tare ar fi cimentul va putea el ține când sânt atâtea pricini de nimicire ? și dacă ține, larvele pe care le adăpostește un părete atât de subțire, nu vor pătimi, vara din pricina căldurilor prea mari, iarna din pricina unui frig prea tare ?

Fără să mai judece în felul ăsta albina lucrează totuș cu multă înțelepciune. După ce a isprăvit toate căsuțele, ea zidește peste ele un acoperământ, care fiind dintr'un aluat prin care apa nu intră de loc, iar căldura mai greu, le apără de umezeală, de cald și de frig. Aluatul este tot obicinuita tencuială amestecată cu scui-pat, dar de astă dată nu-l mai întărește cu pietricele.

Hymenoptera îi întinde bucată cu bucată, mistrie cu mistrie, ca o pătură groasă de un centimetru, peste grămada de căsuțe, care se fac nevăzute sub acoperișul mineral. Acum cuibul are forma unei bolte grosolane, mare cât o jumătate de portocală. L'ai lua drept un gogoi de nămol, care fiind azvârlit într'un perete, s'ar fi sfărâmat pe jumătate și s'ar fi uscat pe loc. Pe din afară nimic nu arată ce e înăuntru, nici o urmă de căsuțe, nici un semn de muncă. Pentru un ochi nedepins, e o sburătură întâmplătoare de noroi și atâta tot.

Uscarea acestui acoperământ se face tot așa de iute ca și la cimentul nostru hidraulic și atunci cuibul se poate asemăna în toate cu o piatră. E nevoie de un cuțit zdravăn ca să te poți atinge de clădire.

Așa cum se înfățișează după ce a fost isprăvit, cuibul seamănă atât de puțin cu ce eră întâi că cineva ar crede că locuințele dela început, turla elegante, îmbrăcate în piatră și bolta dela sfârșit, la vedere o simplă grămadă de noroi, sânt lucrute de două neamuri deosebite de animale. Dar ia să răzuiim adăpostul de ciment și vom da numai decât peste căsuțe și vom recunoaște ușor stratele lor de pietricele mărunte.

În loc să zidească din nou, pe o piatră, care nu a mai fost întrebuințată, Chalicodoma zidurilor se folosește bucuroasă de cuiburile cele vechi, care au trecut anul fără să sufere stricăciuni însemnate. Bolta e aproape întreagă, așa de trainică a fost zidăria; atât numai că e străpunsă de câteva găurele rotunde, potrivit cu numărul camerilor locuite de larvele prăsisile de an. Locuințele acestea, care au nevoie de puține îndreptări ca să fie iar bune, înseamnă o mare economie de timp și de ostenală; de aceea și albinele le caută și nu se hotărăsc să dăreze altele decât numai atunci când vechile cuiburi le lipsesc.

De subt aceiaș boltă, es mai mulți locuitori, frați și surori, bărbați roșii și femei negre, toți din seminiția unei singure albine. Bărbații duc o viață fără griji, nu știu de muncă, nu le pasă de coliba părăsită. Lor le trebuie nectar din potirul florilor și nu vor să audă de tencuiala care trebuie mestecată între fălci. Singure tinerele mame îngrijesc de viitorul familiei. Cui i se cuvine clădirea care dintre ele va fi moștenitoarea cuibului? Ca surori ce sânt, toate ar avea drepturi egale. Așa ar hotărâ justiția noastră, de când s'a desrobit de vechiul și sălbatetul drept al celui dintâi născut. Dar pentru Chalico-dome, temelia proprietății este tot cea străveche: dreptul celui dintâi stăpânitor.

Când vine ceasul să ouă, și însușește cel dintâi cuib liber, care îi e pe plac: și se așează acolo; din acest moment vai de acela, vecin ori soră, care ar veni să-i tăgăduiască stăpânirea.

Noua venită va fi cu înverșunare izgonită și cu câteva ghionturi pe deasupra, e pusă pe fugă. Dintre atâtea căsuțe, care stau cu gura deschisă la suprafața bolții întocmai ca niște puțuri, deocamdată una ajunge: dar albina își dă seama că și celelalte vor folosi mai târziu pentru ouăle ce va mai face; de aceia le și păzește pe toate cu o neadormire de gelos împotriva cui ar avea de gând să și le însușiască. Nu-mi amintesc să fi văzut vreodată două albine lucrând în acelaș timp pe aceeaș piatră.

Ce mai e de făcut e prea puțin lucru. Hymenoptera cercetează vechea căsuță pe dinăuntru ca să și dea seama de colțurile care au nevoie de reparație, smulge fășiile rămase din gogoșa, ca e căptușia pereții, scoate afară firele de pământ căzute din boltă. atunci când locuitorul a îngăurit-o ca să poată eși afară, tencuește locurile dărăpănite, preânoește nițel deschiderea și atâta tot. Apoi aduce merinde, ouă și închide camera. Când toate

celulele au cele de trebuință, acoperișul general, bolta de lut, mai capătă câteva îndreptări și toate sânt gata.

În loc de o viață de unul singur, Chalicođoma șoproanelor iubește tovărășia numeroasă; de aceia ele se așează cu sutele și une ori cu miile pe fața de jos a țigielor dela șoproane sau dela strășina caselor. Nu formează o adevărată societate în care câștigul și paguba să fie a tuturor; ci numai o simplă adunare, în care una lucrează pentru ea și nu-i pasă de celelalte; în sfârșit o învălmășală de muncitori, care ca hărnicie și ca număr, seamănă cu roiul unui stup. Materialul întrebuințat este acelaș; lutul văros tot așa de trainic, tot așa de nepătruns, dar mai fin și fără pietricele. Cuiburile cele vechi sânt și ele întrebuințate. Fiecare cameră liberă este reparată, amerindată și pecetluită. Dar vechile locuințe dela o vreme nu mai ajung pentru un popor, care în fiecă an se face tot mai numeros.

Atunci la suprafața acestui cuib, ale cărui lăcașuri sânt ascunse de vechiul acoperiș general de tencuială, se zidesc alte chiliuțe și anume atâtea câte ouă va face insecta. Ele stau culcate orizontal sau aproape orizontal unele lângă altele și fără multă orânduială. Fiecare ziditor e aci în largul său. Zidește unde vrea și cum vrea, cu îndatorirea să nu stânjinească munca vecinilor; dacă nu, o scărmaneală din partea celorlalte îl aduce la ordine. Prin urmare, casele se îngrămădesc, pe câmpul de lucru, la întâmplare, fără aceea bună rânduială, care ar fi făcut din toate una. Forma lor este a unei jumătăți de degetar tăiat în lungime, restul peretelui e format de căsuțele vecine, sau de suprafața cuibului celui vechi. Pe din afară sunt aspre și ne arată o suprapunere de dungii noduroase, care sânt diferitele straturi de tencuială; păretele din năuntru nu e cu totul neted, gogoșa viermelui va înlocui lustrul ce-i lipsește.

De îndată ce e gata, fiecare căsuță e numai decât umplută cu miere și închisă. Munca aceasta ține aproape toată luna lui mai. Când toate au ouat, albinele fără să mai ție seamă de ce e al fiecăreia și ce e al celor lalte, încep împreună adăpostul general al coloniei. E un strat gros de tencuială, care umple golurile și acoperă toate căsuțele. La sfârșit cuibul e ca o pătură groasă de noroi uscat, boltită fără meșteșug, mai groasă la mijloc de unde a plecat întemeierea cuibului, mai subțire pe margini, unde se află căsuțele de curând ridicate, și având o întindere, care atârnă de numărul lucrătorilor și prin urmare de vechimea celui dintâi cuib clădit. Unele din aceste cuiburi nu sânt mai mari ca o palmă, altele cuprind o bună parte din marginea unei strașine și măsoară câțiva metri pătrați.

Chalicodoma arbuștilor lucrează de multe ori singură și dintâi lipește bine de reazământul cel subțire temelia căsuței sale. În urmă clădirea se tot ridică și ia forma unei turle verticale. După această primă căsuță amerindată și celtuită, urmează alta, care se sprijină și pe cracă și pe zidirea săvârșită mai înainte. În felul acesta sânt adunate unele lângă altele șase până la zece căsuțe. În urmă toate vor fi acoperite de un înveliș de tencuială, care va cuprinde în el și ramura; astfel și cuibul va fi zdravăn agățat.

Greerul de câmp.

Vizuire. Ou, Cântec.

Tot atât de vestit ca și Cicada ¹⁾, Greerul de câmp, locuitor al poienelor, se rânduiește printre frunțașii insectelor, puțin la număr, dar slăviți. Această onoare îi vine de la cântecul și de la locuința lui. Un singur lucru lipsește faimei sale: neîntrecutul meșter, care a pus dobitoacele să tănuiască între ele, pentru greer are numai vreo două rânduri: uitare regretabilă.

În una din fabulele sale, el ne arată pe iepure cuprins de spaimă văzându-și urechile, pe cari gurile rele nu s'ar sfii să le ia drept coarne atunci când a fi încornorat e mare primejdie. Prudentul animal își face calabalâcul și o ia la sănătoasă.

*Vecin greer, eu te las, te părăsesc
Altfel cu coarne mă pomenesc.*

Greerul răspunde:

*Alea's coarne! prostănac mă crezi măi vere
Coarne spui. Sânt urechi în toată legea.*

Dar greerul stăruiește:

Toți vor zice că sânt coarne.

Și atât. E păcat că La Fontaine nu a lăsat insecta să spuie mai multe. În două versuri, în care se vede

1) Insectă abundentă în țările de Miazăzi, și care în fabula franceză, vine să ceară hrană de la Furnici.

multă iscusință, blândul greer se dezvoltă. Nu, nu e un prostănac; în capul lui mare ar fi găsit multe lucruri vrednice de spus. La urma urmei, poate că greerul făcea bine când scurta vorba. Când te urmărește năpasta, cel mai bun lucru e să o iei la sănătoasa.

Florian¹⁾ e mai lung la vorbă în povestea lui cu alt cuprins; cu el sântem însă departe mult de vioiciunea sfătosului. În fabula sa, *Greerul*, e vorba de flori și de albastrul cerului, de tineri sclivișiți și de doamna natură, în sfârșit sporovăiala unei limbuții fără viață, care uită lucrul pentru un cuvânt. Lipsește simplitatea adevărului, lipsește acel bob de sare, care dă gust bucatelor.

Și apoi, ce idee năzdrăvană să faci din greer un nemulțumit, un desperat care-și jelește starea lui. Cine-l cunoaște, îl știe tocmai foarte fericit de talentul și de vizuina lui. Numai după ce fluturele se prăpădește fabulistul pune pe greer să mărturisească:

Cât de mult iubesc culcușul meu!

Ca să trăești fericit, trăește ascuns.

Găsesc mai multă vioiciune și mai mult adevăr în fabula anonimului, care a scris și bucata provensală *La Cigalo et la Fournigo*. Să mă ierte, dacă, pentru a doua oară, îl expun, fără voia lui, la onoarea periculoasă a tiparului. Iată bucata:

Greerele²⁾.

*Se zice că odată un greere smerit
Ieșind să se 'ncălzească pe pragul casei, jos,
Văzù în praf de aur, plutind în sbor ușor,
Cochet și plin de fală, un fluture frumos.*

1) Intocma ca și La Fontaine, fabulist francez.

2) Versiune românească de profesorul Ilie Gelep.

*Cu coade lungi, întinse, superbul sburător
Părea o 'ncondeiere cu multe fețe vii
De semilune — albastre, aliniate drept,
Tivite cu dungi negre și mari stropi aurii.*

*„Din zori și până'n seară,—sihastrul lui i-a zis—
Fără un pic de grijă tu sbori pe flori în șir,
Dar simpla mea căsuță eu n'aș voi s'o schimb
Pe rosmarin, pe nalbă, nici chiar pe trandafir“.*

*Lui greerul îi zise curatul adevăr.
Pe fluture furtuna cum vine l-a trântit
In praful făcut tină. Mânjit, plin de noroiu
Este catifelatul său trup, de tot sdrobit.*

*Pe când pe-al nostru greer nu-l sperie nimic,
Căci dacă plouă, tună ori dacă este vânt,
Retras în a sa casă el șade liniștit
Si-și duce-a sa vieață în monotonu-i cânt.*

*Să n'alergăm în lume după plăceri și flori
Căci tihna liniștitei căsuțe ce-ți zidești
E scut ce te ferește, cum altul n'ar putea
De multe mari primejdii și chinuri sufletești.*

Aici îmi recunosc animalul meu. Văd pe greer, le-
gănându-și antenele în pragul adăpostului. cu pântecile
la umbră și cu spinarea la soare. Nu are ciudă pe flu-
ture; dimpotrivă îl compătimentește cu acea căutătură și-
reată și disprețuitoare a înstăritului care-și are casa lui
și vede trecând pe dinaintea porții pe cutare, gălăgios,
dar fără locuință. Nu numai că nu se vaită, dar e foarte
mulțumit și de locaș și de vioară. Ca un adevărat filo-
zof el cunoaște deșertăciunea lucrurilor; el prețuește
farmecul unei locuințe simple, departe de sgomotul celor
ce petrec.

Asta e așa, dar nu este destul; nu e pecetia care lasă urmă neștearsă. Greerul își așteaptă și va aștepta multă vreme, de când a fost uitat de La Fontaine, cele câteva rânduri, care să-i consfințească meritele

În ce mă privește pe mine, naturalist, lucrul de căpetenie în cele două fabule și ceea ce aş găsi fără îndoială și aiurea, nu numai în cele câteva cărți ale mele desperechiate, înșirate pe o scândură de brad, este vizuina, care e tot tâlcul povestii. Florian vorbește de un adăpost adânc, celalalt laudă o smerită locuință. Ceeace schimbă atențiunea noastră, și chiar atențiunea poeților cărora de obicei nu le pasă de ce e pe lume, este deci locuința greerului.

Când e vorba locuință, animalul acesta nu are pereche. Dintre toate insectele noastre, numai el stăpânește, la vreme de bătrânețe, un lăcaș statornic, rod al meșteșugului său. Celelalte, aproape toate, când vine iarna se pitesc, se inghemuesc în adâncul unui adăpost vremelnic. Însușit fără nici o muncă și părăsit fără nici o părere de rău. Altele, pentru a-și sălășlui familia, săvârșesc minuni: gogoși de bumbac, panerașe de frunze, turnulețe de ciment.

Câteva larve, care trăesc din vânat, își fac un fel de curse, de unde pândesc prada. Între altele, larva de Cicindela sapă un puț pe care-l închide cu capul ei turtit și arâmiu. Cine se încumete să treacă peste înșelătoarea punte cade în prăpastie: podețul se face numai decât cumpănă și se lasă supt trecător. Larva de Leul furnicilor face în nisip o pâlnie, care se nărue lesne și în care, dacă alunecă vreo furnică, aceasta e ucisă de ploaia de pietricelele asvârlite din fundul văgăunei de către grumazul prefăcut în praștie, al vânătorului. Dar toate acestea sânt întidauna adăposturi vremelnice, cuiburi sau capcane.

O casă ridicată cu trudă, în care insecta intră ca să

nu se mai mute, nici când vine vesela primăvară, nici pe timp de iarnă geroasă; un adevărat palat întemeiat, nu pentru familie, ori pentru vânătoare, ci ca să se bucure de liniște, numai greerul cunoaște așa ceva. El e proprietarul unui conac, pe o coastă inverzită, mângâiată de razele soarelui. Pe când ceilalți hoinăresc, dorm supt cerul senin, sau supt adăpostul, de azi pe mâine, al unei scoarțe crăpate, al unei frunze veștede, ori al unei pietre, el ca nimeni altul, își are casa lui.

Grea problemă și asta a locuinței, deslegată de greere, de iepure și mai la urmă de om. Prin meleagurile mele vulpea și viezurile se folosesc mai curând de o scobitură a pământului ca să-și facă vizuinea lor. Mai potri vește pe ici, pe colo și adăpostul e gata.

Iepurile, mai isteț își durează singur toată locuința și sapă unde crede că e mai bine, atunci când întâlnește adăpostul natural, care i-ar îngădu-i să se așeze fără nici o bătae de cap.

Greerul îi bate pe toți. Disprețuind adăpostul ce-iese în drum, el alege, ca loc de casă, un pământ sănătos și cu o bună așezare. Nu se folosește de scobiturile întâmplătoare, strâmte și colțuroase; el sapă din plin vizuinea, dela intrare și până la odaia din fund.

După mine numai omul îl întrece în meșteșugul clădirii și încă și acesta, mai înainte de a amesteca varul cu nisipul pentru a lega pietrele între ele, mai înainte de a frământa huma cu care să și lipească bordeiul lui de creci, nu s'a luptat oare cu fiarele pentru o peșteră ori pentru o strașină de piatră?

Cum au fost împărțite dăruirile instinctului? Iată o jivină din cele mai smerite, care știe să-și dureze un lăcaș desăvârșit. Își are casa lui, mulțumire pe care mulți oameni nu o cunosc, are liniștea unui adăpost fără de care nu poate fi trai tihnit, pe când nici unu din vecinii lui nu e în stare să-și facă un sălaș. Trebuie să te urci până ia om ca să-i afli pereche.

De unde-i vine darul ăsta? Dela cine știe ce unelte numai ale lui? De loc. Greerul nu e, printre săpători, cel dintâi, ba uneori chiar te miri cum a putut face atâta cu mijloace așa de puține.

Sau așa cere o piele nu se poate mai plăpândă? Nici asta: printre rudele lui cele mai de aproape, unele, cu pielea tot atât de simțitoare, nu se tem să slea pe afară.

Să fie o pornire în strânsă legătură cu alcătuirea lăuntrică? De fel. Meleagurile mele au încă trei neamuri de greeri, cari seamănă atât de bine la înfățișare, la culoare și la alcătuire cu greerul de câmp, în cât numai dintr'o aruncătură de ochi, nu-i poți deosebi. Unul, greerul cu două pete (*Gryllus bimaculatus*) e tot atât de mare sau puțin mai mare. Altul, greerul singuratic (*Gr. desertus*), e mai mic, aproape pe jumătate. Al treilea, greerul burdigalez (*Gr. Burdigalensis*), e și mai mic. Acești frați de cruce, acești „Sosii“¹⁾ ai greerului de câmp nu știu nici unul să și facă locuință. Greerul cu două pete locuiește prin mormanele de frunze putrezite din locurile jilave; greerul singuratic, rătăcește prin găuriile brazdelor răsturnate de cazmaua grădinarului; greerul burdigalez nu se sfiște să intre în casele noastre unde cântă în taină prin august și septembrie, pitit într'un colțșor la întunec și la răcoare.

De geaba am mai stărui: câte un *nu* ar fi răspunsul la fiecare din întrebările noastre. Ivindu-se ici, dispărând colo, de și la întocmiri întru totul la fel, instinctul nu are să ne desvăluie niciodată pricinile sale. Afără, prea puțin de uneltele animalului ca să-l putem lămurii, ori măcar prevedea, prin înfățișarea organelor. Cei patru greeri, aproape la fel, dintre care numai unul cunoaș'e

4) Nume ce se obișnuiește a se da ori cui seamănă, nu se poate mai bine, cu altul.

meșteșugul clădirii, adaugă încă o mărturie la dovezile pe care le mai avem : ei adevăresc, cu hotărâre, adâncă noastră neștiință cu privire la obârșia instinctului.

Cine nu cunoaște locuința greerului ? Care dintre noi, la vârsta sburdălniciilor pe pajiște, nu s'a oprit dinaintea chiliei pustnicului ? Ori cât de ușor ți-ar fi pasul, el te-a simțit că te apropii : mergând deandăretelea, iute s'a și lăsat la fundul ascunzătoarei. Când ai ajuns în pragul casei, nu mai e nimeni.

Toată lumea știe ce trebuie să faci ca să scoți afară pe cel ascuns. Vâri în culcuș un fir de pai pe care-l tot miști încetișor. Nedomirită de ce se petrece afară și gădilată, insecta iese din tainița ei, se oprește în tindă, se codește, dăbue mișcând din antenele-i subțiri, vine la lumină, ese afară, de astă dată lesne de prins, până într'atât întâmplarea asta a zăpăcit bietul ei căpușor. Dacă ți-a scăpat odată, se face mai bănuitor, rabdă gădileala paiului ; atunci un pahar de apă scoate afară pe încăpăținat.

Minunate vremuri când închideam greerii în colivii și îi hrăneam cu frunză de lăptucă, nevinovate alergări de copil dealungul cărărușelor înverzite, îmi treceji iar pe dinaintea ochilor astăzi când răscolesc vizuinele ca să găsesc musafiri pentru coliviile mele ; vă revăd aproape în lumina voastră de atunci, ori de câte ori Paulică, însoțitorul meu, meșter în mânăuirea paiului, de odată sare în sus, după un îndelungat război de răbdare și iscusință împotriva îndărătnicului, și, învârtind prin aer pumnul închis, strigă mișcat : „L'am prins, l'am prins“. Repede într'un corn de hârtie, greerașule. Ai să fii răsfățat ; dar și tu să ne înveți ceva și mai întâi arată-ne casa ta.

E un canal pieziș, ascuns printre ierburi, pe un povârniș bătut de soare și potrivit pentru scurgerea repede

a ploilor, larg cât să intre un deget, drept sau adus după cum e și pământul.

De obicei un smoc de iarbă, de care insecta nu se atinge când ese ca să pască prin preajma ei, ascunde pe jumătate casa, o apără de vânt și aruncă peste intrare o umbră tainică.

Pragul, în clină ușoară și cu multă grijă greblat și măturat, se întinde câtva mai încolo.

Când prin prejur e numai liniște, aci, în acest foișor stă greerul și îi zice din arcuș.

Casa, pe dinăuntru, e fără lux, cu pereții goi, dar netezi. Lungi clipe de răgaz îi îngăduie să înlătore colțurile prea supărătoare. În fundul tindei se află camera de odihnă, un iatac înfundat, ceva mai lustruit și puțin mai încăpător de cât tinda. La urma urmei, o casă simplă de tot, tare curată, fără igrasie, așa cum cer nevoile sănătății. Când ai cătă, casă mare de tot, adevărat tunel de uriaș, față de puținele mijloace de săpat. Să cătăm a-l vedea la muncă. Să cercetăm și vremea când să apucă de lucru; ceeace ne duce tocmai la ou,

Cine ține să vadă cum ouă greerul, nu are nevoie să facă multe cheltueli de pregătire; îi trebuie numai puțină răbdare, care după Buffon înseamnă geniu și pe care o voi numi-o virtutea de căpetenie a unui observator. În aprilie, mai, ori mai târziu, să așezăm insectele, câte două, în oale de flori, în care punem și un strat de pământ bătăturit. Mâncarea animalului e o frunză de lăptucă pe care o schimbăm din timp în timp. O bucată de geam acopere închisoarea și preîntâmpină fuga.

Cu această cușcă simplă, pe care o poate înlocui mai bine o colivie ca un clopot de pânză metalică, se pot căpăta date foarte curioase. Să pândim ouatul și supraviețuirea noastră să nu scape clipă potrivită.

În cea dintâi săptămână din iunie vizitele mele dese au un început de mulțumire. Prind pe femee stând nemîșcată cu oviscaptul¹⁾ înfipt vertical în pământ. Fără să-i pese că cineva o privește, multă vreme ea șade în acelaș loc. În sfârșit scoate afară oviscaptul, șterge, fără să stărue prea mult, urmele găurei făcute, se odihnește o clipă, pornește, reîncepe aiurea, ici, colo, în toată întinderea ariei ce-i stă la îndemână. După douăzeci și patru de ceasuri, cred că s'a isprăvit cu ouatul. Pentru mai multă siguranță mai aștept două zile.

Atunci scormonesc pământul din oală. Ouăle galbene ca paiul, sînt ca niște cilindre rotunzite la capete și măsurînd aproape trei milimetri de lungime. În pământ se află singuratece, așezate vertical și apropiate în cuiburi mai mult sau mai puțin numeroase, câte unul de fiecare ouat.

Le găsesc peste tot în fundul glastrei, cam la două centimetre de adîncime. Pe cât îmi îngăduie greutatea de a cercetă pământul cu lupa, socotesc ca la cinci până la șase sute, ouăle unei singure mame. Atîta prăsilă va fi, de sigur, în scurt timp, binișor rotunzită.

Oul de greere e o mititică minune de mecanică. După ce a eșit gândacul din el, samănă cu un toc alb nestrăveziu, deschis la un capăt printr'o gaură frumos rotunzită și de marginea căreia stă prins un capac ca o tichiuță. Nu se sparge la întîmplare din pricină că ar fi ciocnit sau apăsător de puiul ce se naște; el se deschide singur după o linie mai șubredă anume pregătită. Face să vezi această ciudată eșire a puiului din ou.

Cinsprezece zile după ouare, două puncte rotunde ca doi ochi, pătează capătul dinainte al oului. Pușin mai

1) Prelungire scobită pe dinăuntru, așezată la capătul pântecelui, prin care dă drumul la ouă în pământ.

sus de aceste două puncte, chiar la vârful cilindrului, se desenează un inel subțire de tot. Se pregătește linia de spargere; mai apoi oul se face străveziu, ceace îngăduie să se vadă gingașele încheeturi ale pruncușorului. A sosit

Fig. 3. — Greerul de câmp

vremea să înțeleg supravegherea și să înmulțesc vizitele, dimineața mai ales.

Norocul ajută pe răbdători și-mi despăgubește străduințele mele. Capătul oului, împins de fruntea celui închis în el, se desprinde d'alungul inelului pe unde, o muncă, deosebit de meșteșugită, a pregătit o linie de slabă împotrivire, apoi se ridică și se apleacă într'o parte întocmai cum ar cădea dopul unei sticlufe. Greerul ese afară, asemenea drăcușorilor din jucăriile de copii.

După plecarea lui, ghioacea rămâne umflată, netedă, albă, curată, cu căpăcelul spânzurând la marginea deschiderii. Oul de pasăre e spart în colțuri de către ciocăniturile unui neguleț anume așezat la ciocul puișorului, în vârf; acela al greerului, de un mecanism mai superior, se deschide ca o cutie de fildeș. E de ajuns o izbitură cu fruntea pentruca să joace din țâțână.

De îndată ce s'a dezbrăcat de tunica lui subțire, puiul de greer, așa de ofilit că pare alb, să trudește să răzbată pământul de d'asupra. Lovește cu fălcile, mătură și cu svârlituri de picioare aruncă înapoi slaba piedică de praf. Iată-l afară în veselia soarelui și în învâlmășeala, plină de primejdii, a celor vii, pe el așa de slăbănog și nu mai mare cât un purice. În douăzeci și patru de ceasuri se colorează și ajunge un pui de arap, negru ca abanoșul. Din gălbineala dela început i-a mai rămas o cingătoare albă, care înconjură pieptul și care ne face să ne gândim la fașa copiilor mici.

Sprinten, cercetează văzduhul cu antenele lui, care tremură, umblă iute și cu pași mărunți, sare cu avânturi pe care îngrășarea de mai târziu nu le va mai îngădui. Acum e vârsta când stomacul e plătând. Ce mănâncă? Nu știu. Il ospățez cu hrana părinților, cu foi fragede de lăptucă. Nu vrea să muște din ele, sau îmbucăturile sânt așa de mici că nu le pot prinde.

Numai în câteva zile iată-mă, din pricina celor zece gospodării, copleșit de grijele unui tată de familie. Ce să mă fac cu cei cinci până la șase mii de greeri, o turmă foarte grăgălașe de sigur, dar greu de crescut, din pricină că nu știu cum să i îngrijesc. Am să vă dau libertatea, frumoasele mele jivine, am să vă dau în seama naturei, cel mai bun învățător.

Așa și făcu. Dau drumul gloatelor în grădina mea în ungherele cele mai potrivite. Ce mai cântece peste un an în fața casei mele, dacă toți vor trăi. Nu cred însă: în locul simfoniei va fi liniște, căci în curând peste ei se va abate sălbatica stărpire pricinuită de rodnicia mamei. Măcar câteva perechi să mai trăiască după nimicire, mai mult nici că pot nădăjdui.

Cei mai aprigi tâlhari, cel dintâi care aleargă după o astfel de mană, sânt mica șopârlă cenușie și furnica. Mă tem că aceasta din urmă, hoț de codru, nu are să-mi lase în grădină nici picior de greere. Sărăcuții de ei, furnica îi înhață, îi spintecă și îi ronțăe.

Ah! îndrăcită jivină. Și când te gândești că noi îi dăm întotdeauna locul de cinste. Cărțile o slăvesc și nu mai isprăvesc cu laudele pe socoteala ei; naturaliștii o prea măresc și în fiecare zi adaogă ceva la vaza ei; cât e de adevărat că dintre toate mijloacele care te duc la renume, cel mai bun e să faci răul.

Pușini au auzit de băligărar și de gropar, prețioși

însănătoșitori; toată lumea însă cunoaște puricile, băutorul de sânge, viespea, măniosul ucigaș cu acul înveninat, furnica, animal stricător, care în țările de miazăzi roade și face primejdioase grinzile locuințelor cu aceiaș repereziciune cu care golește o smochină. Fără să mai întind vorba, fiecare va găsi, în povestea omenirii, pilde asemănătoare de oameni folositori, dar necunoscuți și de oameni păcătoși, dar slăviți.

Din partea furnicilor și a celorlalți nimicitori, măcelul e așa de mare, în cât din cetele, numeroase la început, din grădina mea, nu-mi mai rămaseră măcar atât ca să pot merge mai departe cu cercetările. Pentru celelalte deslușiri sânt silit să mă îndrept spre câmp.

În august, printre rămășiți de frunze, prin colțurile unde dogoreala soarelui nu arde pajiștea, întâlnesc greeri mărișori, negri de tot, fără nicio urmă din cingătoarea albă din căpilarie. Nu au locuință statornică. Adăpostul unei frunze moarte, acoperișul unei pietre, le ajung; corturi de rătăcitori fără grijă de locul unde o să-și odihnească trupul.

Pribegia ține până către mijlocul toamnei. La vremea asta sphex-ul¹⁾ cel cu aripile galbene, fugărește pe pribeag, pradă ușoară pe care o vâre, cu nemilulfa, în hambarele de supt pământ. El seceră pe cei rămași în viață din pustiirile furnicii. O locuință statornică, săpată cu câteva săptămâni mai de vreme, l-ar apăra de ucigași. Cei atât de greu încercați, nici că se gândesc la așa ceva. Cruda experiență a atâtor veacuri nu i-a învățat nimic. Destul de voinici ca să poată scobi un culcuș apărător, ei rămân neclintii credincioși ai vechilor datine: călătoresc, chiar dacă sphex-ul va doborî pe cel din urmă din neamul lor.

1) Sphex, insectă himenopteră, vânătoare de greer pe care i înțeapă întâi cu un ac veninos și săpătoare de vizuină subpământene.

Către sfârșitul lui octomvrie, atunci când se simte pentru întâia oară frigul, începe și greerul nostru să-și pregătească un adăpost. Lucrarea e simplă, judecând după cele ce pot afla din observarea insectei în colivie. Niciodată săpătura nu se face într'un loc descoperit al ocolului, întotdeauna supt strașina unei frunze veștede de lăptucă, rămasă de mai înainte. Ea înlocuește așternutul de iarbă neapărat trebuitor pentru o tainică staționare.

Săpătorul scurmă cu picioarele dinainte, întrebunțează cleștele dela fâlci ca să scoată pietricelele mai mari. Iată l cum lovește din răspuțeri cu zdravenele-i picioare de dinapoi, înzestrate cu două șiruri de spini. Il văd cum greblește, mătură de-a îndărătelea pământul scos și-l întinde ca un povârniș. În asta stă tot meșteșugul.

La început munca merge destul de repede. În pământul moale din coliviile mele, într'o ședință de două ceasuri, săpătorul se afundă în pământ. Din timp în timp revine afară tot dea'nderetele și măturând mereu. Dacă îl apucă oboseala se așează în pragul casei neisprăvite, cu capu afară, tremurând ușor din antene. Intră iar și reîncepe munca cu cleștele și cu grebla. Apoi clipele de odihnă se fac mai dese, ceeace obosește supravegherea.

Ce era de zorit, s'a făcut. Adânc ca de o jumătate de deget, culcușul ajunge pentru nevoile momentului. Ce rămâne se va face încet și pe neîndelete, câte puțin în fiecare zi și astfel gropița se va adânci și lărgi, potrivit cu asprimea vremii și creșterea chiriașului. Și iarna, dacă vremea e blândă și razele soarelui se joacă la ușa locuinței sale, de multe ori întâlnim greerul cărând pământ afară, semn că îndreptează și scobește într'una. Lucrările de întreținere se urmează și când vine vesela primăvară; locașul e într'una preînnoit și desăvârșit până

la moartea proprietarului. Odată cu sfârșitul lui april se aude și cântecul, dintru întâi rar, singuratic și șoptit, apoi o simfonie a tuturor, în care fiecare moviliță își are cântărețul ei. Cu dragă inimă aș pune greerul în fruntea cântăreților primăverii.

Prin miriștele noastre, când cimbrul și livănțica înfloresc, el este întovărășit de ciocârlia moțată, care, cu gâtul plin de note, se urcă până în văzduh de nu o mai poți zări și de acolo revarsă asupra holdelor cântecul ei dulce. De jos îi răspunde melopea greerului. E numai dintr'o notă, lipsită de meșteșug, dar cât de bine se potrivește, așa simplă cum e, cu veselia câmpenească a lucrurilor care se preînoesc. E osanaua învierii, sfânta aleluie înțeleasă de sămânța, care încolțește și de iarba, care răsare. În acest duet cu-i să dăm întâietate? Eu o dau greerului; notele lui prelungi, care nu mai contenesc, acopăr pe ale altora. Când ciocârlia va tăcea, câmpurile verzi de livănțică, care își leagănă în lumina soarelui cădelnițele ei cu mirodenii, numai dela el, smeritul, vor primi sfânta slăvire.

Dar iată că știința se amestecă și zice greerului cu neomenie; arată-mi unelta ta de muzică. E foarte simplă, ca toate lucrurile cu adevărat de preț; e la fel cu aceia a lăcustelor; un arcuș dințat și o pielețică care tremură Elitra ¹⁾ dreaptă încalecă pe cea stângă și-o acopere aproape de tot, afară de o cută care înfășoară lăturile pântecului.

E tocmai din potrivă de cum e la lăcusta verde, la ditic, ephippigeră și la rudele acestora. Greerul e dreptaci, ceilalți sânt stângaci.

Cele două elitre au aceeași alcătuire. Când cunoști una, știi și pe cealaltă. Să descriem pe cea din dreapta.

1) Elitrele sânt cele două aripi scorțoase de dinainte.

Ea stă întinsă pe spinare iar pe delături se apleacă în jos, făcând o cută în unghiul drept. Această cută înconjură abdomenul ca o aripioară cu nervure subțiri, oblice și paralele. Partea de pe spate are nervure groase, negre închise și formând toate un desemn încâlcit, ciudat parc'ar fi scrisul încurcat arăbesc.

Pusă în dreptul ochilor, e roșie deschisă de tot; nu e tot așa în două mari locuri alăturate, unul înainte, mai mare și triunghiular, altul îndărăt, mai mic și oval. Fiecare e înrămat cu o vână groasă și crestă de niște brazde delicate. Cel dințai mai are patru sau cinci bârne de întărire, al doilea are numai una arcuită. Aceste două locuri înfățișază oglinda dela lăcuste; ele alcătuiesc suprafața răsunătoare. Pelița lor e mai subțire și mai străvezie, deși puțin cam fumurie.

Sfertul dinainte al elitrei, neted și roșu spălăcit, este mărginit în urmă de către două nervure aduse, paralele și care lasă între ele o adâncătură în care se află cinci sau șase cute mici negre asemenea cu treptele unei scări mititele. Elitra stângă e aïdoma cu cea dreaptă. Aceste cute formează coardele de frecare; ele fac ca locurile de atingere ale arcușului să fie mai multe și astfel și sbârăniturile să fie mai puternice.

Pe fața din jos una din vinele, care mărginesc adâncătura cu scărița în ea, se preface într'o muchie dințată. Asta e arcușul. Număr aproape 150 de dinți ca niște prisme triunghiulare desăvârșit de geometrice.

Frumos instrument intrădevăr și care întrece cu mult pe cel al diticului. Cele o sută cincizeci de prisme a le arcușului, calcă treptele elitrei opuse, fac să tremure cele patru țitere la olaltă, cele dinapoi prin frecare directă cele dinainte prin mișcările arcușului. De aceia și sunetul e atât de puternic. Diticul, care nu are decât o oglindă și aceia ca vai de ea, se aude numai până la câțiva pași; greerul, cu patru arii sunătoare, trimete la sute de metri cântecul său.

E tot atât de răsunător ca al cicadei, fără să aibă răgușală neplăcută a acesteia. Mai mult, acest favorizat știe și ce e surdina. Am spus că elitele se prelungesc, fiecare pe lături, cu câte o cută neagră. Aplecate, mai mult ori mai puțin, ele înăbușe sunetul, îi schimbă puterea și după cum ating, mai mult ori mai puțin, pântecul cel moale și melodia este mai domoală sau în toată puterea ei.

Dar destul despre instrument, să-i ascultăm muzica. Greerul cântă în pragul locuinței, în veselia soarelui, niciodată în casă. Elitele ridicate ca două fețe înclinate și care se acopăr numai în parte, scot un *cri, cri*, tremurător și dulce. E un cântec plin, răsunător, bine măsurat și fără sfârșit. Și astfel în fiecare primăvară să învâluie în farmec zilele de răgaz petrecute în singurătate. Schimnicul își cântă mai întâi lui. Vesel că trăește, el ridică în slavă soarele, care-l încălzește, iarba, care îl hrănește, liniștea lăcașului, care-l adăpostește. Să cânte mulțumirile vieții, iată ce dă îndemn arcușului său.

Călugărița

(*Mantis religiosa* = Prooroaca cea sfântă).

Există o insectă care a fost numită călugărița. Vorbirea omului de știință și graiul nemeșteșugit al țaranului, se invoesc de astă dată și fac, dintr'o făptură ciudată, o vrăjitoare care ghicește, o sfântă mistuită de focul credinței.

Asămuirea e veche de tot. Grecii numeau insecta *Mantis*, adică ghicitoarea, prooroaca. Omul de la țară e lesne la potriviri: cei mai lipsește pune de la el din belșug. El a văzut prin iarba arsă de soare o insectă frumoasă la înfățișare, ținându-și cu mândrie trupul ridicat de la mijloc în sus.

Mai băgă de seamă că are niște aripi întinse subțiri și verzi, pe care le târăște ca pe niște lungi pulpane de in; și îi văzu și picioarele dinainte, — mâinile adică — înălțate către cer în chip de rugăciune. Nu mai eră nevoe de altceva; închipuirea poporului a mai adăogat ce lipsea și iată cum se face

Fig. 4. — Călugărița în rugăciune

că, din vremuri străvechi, ierburile sânt locuite de ghicitoare care proorocesc, de călugărițe care se roagă.

Cât de mare vă e greșeala voastră vrednici țărani, esne crezători ca niște copii!

Sub chipul ăsta de sfântă se ascund apucături de sălbatic, brațele astea îndreptate către rugă, sunt niște arme de tâlhar; ele nu învârtesc mătăniile, ci răpun ce trece pe lângă ele. Ca o deosebire — la care nu te-ai fi

așteptat—față de cele lalte ortoptere ¹⁾, toate mâncătoare de iarbă, călugărița se hrănește numai cu pradă vie. Ea e tigrul pașnicului neam al insectelor, căpcăunul care stă la pândă ca să ia bir carne proaspătă. Să ni-l închipuim cu mai multă putere și cum este pofticios de carne, și având și o grozavă și desăvârșită prinzătoare, ar fi spaima pajiștilor. Dintr'o călugăriță ar ajunge un drac de vampir.

Dacă i-ar lipsi uneltele-i ucigătoare, călugărița n'ar avea de ce să-ți insufle teamă. Cu trupul tras printr'un inel, cu o podoabă de pieptar, cu vesmântul ei verde deschis și aripele lungi și străvezii, ea nu e lipsită de oare care farmec.

Nu are fălci fioroase, căscate ca niște clește; dinpotrivă, un cioc ascuțit făcut p'arcă pentru a ciuguli. Mulțumită unui gât mlădios, capul, bine despărțit de piept, se poate clătina, se poate întoarce la dreapta și la stânga, se apleacă, se ridică. Dintre toate insectele numai călugărița își îndreaptă privirea, caută, cercetează; s'ar putea spune că are o căutătură.

E o mare nepotrivire între înfățișarea pașnică a întregului trup și ucigătoarea mașină a picioarelor dinainte, pe drept numite răpitoare. Șoldul lor e de o lungime și putere neobșnuită. Menirea lui e să asvârle înainte capcana care, nu pândește prada, ci merge în căutarea ei.

O oare care găteală înfrumusețează această cursă. Pe dinăuntru, jos, șoldul e împodobit, la rădăcină, cu o frumoasă pată albă cercuită cu negru; câte-va șiruri de mărgelile fine împlinesc găteala.

Coapsa, și mai lungă, și ca un fus turtit, poartă pe fața de jos și pe jumătatea dinainte două șiruri de spini ascuțiți. În șirul dinăuntru sunt douăsprezece spini,

1) Ortoptere se numesc insectele înrudite cu călugărița: greerul, lăcustele, coropisnița ș. a.

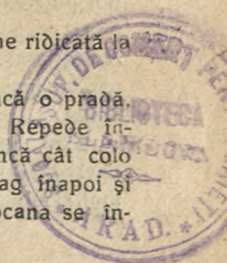
rând pe rând negri și mai lungi, verzi și mai scurți. Această înșiruire a unor țepi de lungimi deosebite înmulțește locurile de îmbinare și înlesnește folosirea armei. Șirul dinafară e mai simplu și are numai patru dinți. În sfârșit, înapoia acestor două șiruri se ridică trei ace, cele mai lungi din toate. Pe scurt, coapsa e un ferestruu cu două limbi despărțite de un jghiab în care culcă, când se îndoaie, fluerul piciorului. Fluerul piciorului, care joacă lesne de la încheetura lui cu coapsa, este și el un ferestruu cu două rânduri de dinți, mai mici, mai numeroși și mai deși de cât ai coapsei. La capăt are un cârlig puternic, mai ascuțit de cât acul cel mai bun, cârlig cu jghiab pe dedesubt, ca un cuțit cu două limbi sau ca un cosor.

Uneltă desăvârșită pentru străpuns și sfâșiat, această cange mi-a lăsat amintiri simțitoare. Când porneam în căutarea jivinei și-o prindeam, de câteori, sgâriat și având amândouă mâinile prinse, nu am fost nevoit să chem un ajutor care să mă scape de scaiul ăsta înverșunat. Cine vrea să iasă din încurcătură, întrebuintând forța, fără ca mai înainte să fi scos afară cârligele înfipte, e în primejdie să fie jupuit ca și cum ar fi înțepat de spinii măceșului.

Cu nici o altă insectă nu e atât de greu de umblat. Te sgârie cu ghiarele cele ascuțite, te înțeapă cu ghimpii, te apucă cu cleștele, și aproape că te aduce de nu te mai poți apăra, dacă, în dorința de a avea pe prinsă vie, îți cruți degetul cel mare, care ar pune capăt luptei, strivind jivina.

Când se odihnește, îndoaie cursa și o ține ridicată la piept, ca pe ceva care nu face niciun rău.

Acum insecta se roagă. Dar ia să treacă o pradă, deodată s'a sfârșit cu aerul de mironosiță. Repede întinde cele trei lungi bucăți ale uneltei, aruncă cât colo ghiarele din vârf, care se înfig, apoi se trag înapoi și aduc prada între cele două ferăstrae. Capcana se în-

chiide iar printr'o mișcare, asemenea cu acea care în-
doaie mâna înspre umăr și atunci greer, lăcustă și alții
și mai voinici, s'a isprăvit cu ei; odată prinși între cele
patru șiruri de dinți, sânt pierduți, fără chip de mân-
tuire și nici svârcolirile lor desnădăjduite, nici opintirile,
nu-i scapă din grozava mașină.

Un studiu necurmat al obiceiurilor acestei insecte nu
se poate face de astă dată în libertatea câmpurilor; e
nevoe să o cresc la mine acasă. Intreprinderea nu e grea.
Și călugărița nu prea se sinchisește de întemnițarea ei
într'un clopot, numai să fie bine hrănită. Să-i dăm bucate
alese, zilnic îmborspătate și căința după pajiștea înflorită
nu o va chinui.

Drept colivii pentru roabele mele, am vre-o zece
clopote încăpătoare în pânza metalică chiar de acelea
care se întrebuițează uneori ca să ferești, de muște,
mâncările. Fiecare stă pe o strachină plină cu nisip.
O tufă de cimbru uscat, o piatră lată, care va fi cui-
bar pentru ouă, asta-i mobila casei. Inșir căsuțele pe o
masă mare în odaia jivinelor, unde soarele bate a-
proape toată ziua. Aci instalez roabele mele, pe unele
singure, pe altele câte mai multe la un loc.

Prin a doua jumătate a lunii lui august încep a în-
tâlni insecta vârstnică prin ierburile veștede, prin tufe,
pe marginea potecilor. Femeile cu păntecile umflat, se
fac din zi în zi mai dese. Slăbănogii lor bărbați, sânt
din potrivă rari, și uneori am mult năcaz până să între-
gesc perechele din pricină că, în colivii, se face un
ospăț jalnic cu acești pitici. Să păstrăm aceste cruzimi
pentru mai târziu și să spunem mai întâi ceva despre
femei.

Sânt niște mâncăcioase fără pereche, a căror între-
ținere ar ajunge grea, dacă ar fi să dureze mai multe
luni. Trebuie să îmborspățez pe fiecare zi merindele, de

oarece în colivii se face jaf mult și se mănâncă puțin.

Prin moșia ei, călugărița, îmi închipuesc, că e mai econoamă. Când vânatul e mai rar, mănâncă prada pe deaîntregul. În colivie face risipă. Une ori, după câteva înghițituri, dă drumul îmbucăturii din gură și o lasă, fără să se mai folosească de ea. Se vede că în felul ăsta poți înșela plictiselile robiei.

Ca să pot ține piept la atâta risipă de mâncare, am nevoie de ajutoare. Cu o turtă de pâine cu unt, sau cu o felie de pepene, ademenesc câțiva pierde vară din împrejurimi, care, dimineața și seara, pornesc pe pajiștile din apropiere ca să-și umple coșurile, niște țevi de trestie, în care stau vii, clae peste grămadă, tot felul de lăcuste. La rândul meu, în fiecare zi dau o raită prin ogradă, căci țin să găsesc, pentru musafirii mei, un vânat mai de soi.

Aceste mâncări alese sunt menite să-mi arăte cât e de mare îndrăsneala și voinicia insectei. Printre ele se află lăcusta cenușie, mai mare de cât aceea, care o va mânca; diticu cu fruntea albă, înarmat cu niște fălci puternice; ciudatul truxal, cel cu o chivără pe cap, ephippigera viilor, care scîrție din țimbale și poartă sabie la vârful pîntecului ei umflat. La menajeria asta de vînături care-ți dau de lucru să bîgăm și două spaime: păianjenul păros cu pântecul turtit și colțurat, cât o piesă de un franc și păianjenul cu cruce, grozav de păros și pîntecos.

Cum că atunci când e slobodă, călugărița se repede la astfel de vrăjmași, de asta nu mă mai îndoesc de vreme ce supt ochii mei o văd războindu-se cu ori cine îi ese în cale. Când stă la pîndă în tufiș, ea trage folos din tot ce întâmplarea i-aduce chilipir, așa după cum înăuntrul îngrăditurii de sârmă nu nesocotește nimic din belșugul dărnicii mele.

Vinătorile mari și primejdioase nu se plănuesc: ele au intrat în deprinderile de toate zilele ale insectei.

Totuși, lipsind prilejurile, vor fi rare spre marea părere de rău al călugăriței.

Tot felul de lăcuste, fluturi, caii dracului, muște mari, albine și ori ce pradă de mijloc, iată ce afii de obicei în ghiarele ei răpitoare. În coliviile mele niciodată îndrășnețul vânător nu se dă înapoi în fața nimănui. Lăcustă cenușie și ditic, păianjăn și truxal, mai curând ori mai târziu, vor fi prinși cu cângile, pironiți cu ferestraele și ronțaiți cu multă poftă. Întâmplarea face să fie povestită.

La vederea unei mari lăcuste, care zăpăcită s'a apropiat de pînza clopotului, călugărița tresare ca scuturată de un fior, și nu mai decît ia o înfățișare înspăimîntătoare.

O zguduitură electrică și n'ar fi ridicat-o așa de iute. Schimbarea se face atît de repede, arătarea e așa de amenințătoare în cît un începător s'ar codi, ar trage mina temător ca în fața unei primejdii neștiute. Chiar eu, bătrîn deprins cu așa ceva și tot mă aieg cu nișică

spalmă, dacă gîndurile, îmi sînt într'altă parte. Ai înaintea ta, așa fără de veste, o spaimă, un drăcușor împins afară din cutia lui prin desfășurarea unei mașinării.

Elitrele se despart, asvirlite pieziș în lături, aripile se întind largi și se înalță. ca niște steaguri față în față, ca o coamă purtată

Fig. 5 Călugărița în poziție de atac

de spinare; vârful pîntecelui se îndoaie ca o cirje, se ridică, se apleacă, se moaie, tremurînd într'una și scoțînd un fel de șuerat, un sgomot *puf, puf*, ca acela pe care-l fac curcani când se înfoaie. Ai crede că șueră un șarpe luat fără de veste. (Fig. 5).

Stînd trufașă pe cele patru picioare dinapoi, insecta își ține pieptul ei subțiatic aproape vertical. Picioarele prădătoare, dintru întii îndoită și aduse unul peste altul la piept, se desfac cît sînt de lungi, se întind cruce și scot la iveală subțiorile găluite cu șiruri de mărgelile și cu o pată albă cercuită de negru. Ochii ăștia doi, asemenea intrucitva cu cei dela coada păunului, dinpreună cu finele mărgelile de fildeș, sînt ca un fel de nestimate de răsboi, ținute ascunse în timp de pace; ele sînt scoase din scrin numai atunci cînd, mîndra și grozava insectă, se pregătește de luptă.

Nemișcată în aceas'ă așezare neobicinuită, călugărița își supraveghează prada, cu privirea ținlă la ea, întorcîndu-și capul după mișcările lăcustei. De ce căutătura asta, se înțelege lesne: călugărița vrea să sperie, să înlemnească de groază prada cea puternică, care ar ajunge periculoasă, dacă nu s'ar năuci de spaimă.

Și isbutește? Cine poate ști ce se petrece sub feasta lucioasă a diticului ori după fruntea lunguiață a lăcustei. Privirile noastre nu descopăr nici un semn de turburare pe fețele lor liniștite. E sigur însă ca cel amenințat își dă seama de primejdie. El vede cum se înalță în fața lui o stafie cu ghiarele ridicate și gata să se lase, vede moartea în față și nu fuge cît mai e vreme.

Sare minunat de bine, și cu o smucitură ar fi dincolo de ghiare, e un săltăreț cu picioare sdravene și totuș șade ca un prost pe loc, ba chiar se apropie încetișor.

Se zice că paserile, înlemnite de spaimă, în fața gurei căscate a unui șarpe, încremenite de căutătura reptilei, nu mai sînt în stare să sboare și se dau prinse.

Cam tot așa se poartă de multe ori și lăcusta
Iat-o în puterea vrăjitoarei. Cele două căngi se a-
pleacă, ghiarele se înfig, ferestrele se apropie, se strâng.

Fig 6. — O Călugărița care
a prins un greș

În zadar se sbate ne-
norocita. fălcile ei mes-
tecă în vînt, svârcoli-
rile desnădăjduite lo-
vesc aerul. Călugărița
scoboară aripile, stea-
gul ei de rășboi; își
reia înfățișarea ei obiș-
nuită și se așează la
masă

Când se repede după truxul și ephippigere, vînatu-
ri mai puțin primejdioase decît lăcusta cenușie și diticul,
înfățișarea de stafie nu e așa de falnică și ține mai puțin.
De multe ori picioarele clește ajung. Ajung și față de
păianjăn, pe cari-l ține deacurmezișul fără să se teamă
de căngile lui veninoase. Față de lăcustele mai mărunte,
bucatele obișnuite și în colivii și pe afară, călugărița se
folosește mai rar de înfricoșetorele-i unelte; tot ce face
e să prindă pe nesocotitul care trece pe lîngă ea.

Prin urmare, când animalul care trebuie prins ar pu-
tea răspunde cu o împotrivire serioasă, călugărița între-
buințează o înfățișare care înspăimîntă, care orbește prada
și îngăduie cîrligelor să se înfigă fără greș.

Cursa se încheie peste o victimă năucită, în neputință
de a se apăra. Luînd dintr'o dată înfățișarea unei stafii,
vînatul încremenește de frică.

Aripele au o parte însemnată în această arătare de
de pe alte lumi. Ele sunt mari de tot, verzi pe margi-
nea din afară iar în colo fără culoare și strevezii. Nume-
roase nervure le străbat, răsfirîndu-se, în toată lungimea
lor. Altele mai subțiri taie d'acurmezișul pe celelalte și
fac cu ele o mulțime de ochiuri Cînd insecta ia chip de
stafie, aripele se întind, se ridică față în față așa că

aproape se ating, cum stau aripele fluturilor de zi cînd nu zboară. Între ele se mișcă, svîcnind întruna, vîrfurile adus al pîntecelui. Prin frecarea pîntecelui de rețeaua nervurilor din aripi ese un soi de suflu, pe care l'am asemuit cu pufăiala unui șarpe ce se apără. Ca să imitez sgomotul acesta ciudat, este destul să plimbi repede unghia pe fața de sus a unei aripi întinse.

Cînd nu mai poate de foame, după un post de cîteva zile, lăcusta cenușie, o bucată tot așa de mare sau chiar mai mare de cît Călugărița, e mîncată toată, afară de aripi, prea tari. Ca să ronțăie o așa namilă de vînat două ceasuri e deajuns. Un așa mîncău mai rar. Am fost și eu de față odată sau de două ori la chef și întotdeauna m'am întrebat unde vîră jivina asta lacomă, atîta mîncare, și cum se face ca legea după care cuprinsul trebuie să fie mai mic de cît încăperea se restoarnă în folosul ei. Ștau și mă minunez în fața unui stomac peste măsură de pîrtinit, prin care bucatele de abia trec și sînt numai de cît mistuite, topite și nimicite.

Mîncarea obicinuită a Călugăriței în colivie, e lăcusta de diferite neamuri și mărimi. Face să vezi cum Călugărița ronțăie o lăcustă prinsă în cleștele picioarelor prădătoare

Afară de aripi, de la care folosește numai rădăcina puțin cărnosă, încolo toată prada e mîncată, cu toate că botișorul ei subțire și ascuțit, nu pare potrivit pentru un oaspăț de felul acesta. Picioarele, pielea cea scorțoasă, toate pier.

Uneori apucă de un capăt pulpa cea groasă a picioarelor dinapoi, o duce la gură, o gustă, o ronțăie, cu oare care mulțumire. Poate că pentru călugăriță asta e o bucată de soi, așa cum pentru noi e pulpa de berbec. În vreme ce cu unul din picioarele prădătoare, ține înfiptă de mijlocul trupului pe nenorocită, cu cellalt îi apasă

capul și astfel îi descoperă ceafa. În acest loc subțire, botul călugăriței scormonește și mușcă cu stăruință. Și o rană largă se deschide la gât. Creerașii fiind vătămați, svîrcolirile lăcustei se potolesc, prađa înțepenește și acum, mai stăpîna pe mișcări, fiara poficioasă de carne își alege, după plac, bucățile.

Cărăbușul auriu. (*Carabus auratus*)

Ce mânâncă. Apucături ciudate

Când scriu cele dintâi rânduri ale acestui capitol, gândul mă duce la abatoriile din Chicago, îngrozitoare măcelării, unde, pe fiecare an, se taie un milion optzeci de mii de boi, un milion șapte sute cincizeci de mii de porci, care intră vii pe o parte a mașinei și es pe cealaltă parte prefăcuți în cutii cu conserve, untură, cârnați, șunci; îmi vine gândul ăsta pentrucă și cărăbușul e tot atât de îndemânatec când e vorba să ucidă.

Intr'o încăpătoare colivie de sticlă, am douăzeci și cinci de cărăbuși aurii. Stau nemișcați, înghemuiți supt o scândurică pe care le-am hotărât-o ca adăpost. Cu pânțelece la răcoare, în nisip, cu spinarea încălzită de căldura adăpostului lovit de soare, ei pirotesc și mistue. Norocul îmi aduce pe neașteptate un alai de omizi călătoare care s'au scoborât de pe un pin și acum caută un loc priincios de îngropăciune, semn prevestitor al gogoșilor subpământene. Iată o foarte bună turmă pentru abatorul cărăbușilor.

O prind și o duc în colivie. Indată alaiul se face la loc; omizile, ca la o sută cincizeci, merg în rând șerpuit. Ele trec pe lângă scândurica de adăpost, în șir, ca și porcii la Chicago. Acum e clipa potrivită. Dau drumul fiarelor mele, adică ridic adăpostul lor.

Somnoroșii se deșteaptă numai decăt, mirosind prada cea bogată care trece în șir pe lângă ei. Unul se repede,

alți trei îl urmează, prin toți trece un fior; cei îngropați în nisip es afară, toată ceata de ucigași se năpustește asupra turmei, care trece. Atunci văzui o priveștițe de neuitat; mușcături cu fălcile, de ici, de colo, din nainte, din napoi, din mijloc, pe spinare, pe pânțele, la întâmplare. Pieile cele păroase sânt sfâșiate; măruntaele se scurg ca niște pâraiașe înverzite de frunzele de pin, mâncarea omizilor; înjunghiatele se svârcolesc, luptă cu șoldurile, care se închid și se deschid, se încleștează în picioare, scuiță, mușcă. Cele neatînse sapă cu desna-dejde ca să se ascundă în pământ. Nici una nu isbutește. Nu s'a afundat pe jumătate și cărăbușul aleargă, o trage afară, o spintecă.

Dacă măcelul nu s'ar întâmpla într'o lume de ființi mute, ai auzi și aci vaetul înspăimântător din abatorul dela Chicago. Trebuie să ai urechia închipuirii ca să poți auzi gemetele sfâșietoare ale spintecașilor. Această ureche eu o am și mă apucă muștrarea de cuget că am pricinuit atâtea nenorociri.

De pretutindenî, din grămada morșilor și a celor ce-și dau sufletul, fiecare apucă, fiecare sfâșie, iă o bucată pe care o înghite mai la o parte, departe de curioși. După o îmbucătură, alta e tăiată în grabă, apoi alta asta cât timp mai sunt omizi spintecate. În câteva minute din întreaga ceată de omizi a rămas numai câteva ciopărtituri, cari mai tremură câțva timp.

Omizile erau o sută cincizeci: ucigașii sânt douăzeci și cinci. Asta face șase jerfe de fiecare. Dacă insectele ar omori într'una, așa cum fac lucrătorii în abatorii și dacă ceata spintecătorilor ar fi de o sută, număr neînsemnat față de numărul celor ce înjunghie ca să facă șunci, totalul jertfelor, după zece ceasuri de măcel, ar fi de treizeci și șase de mii. Nicio dată abatorul dela Chicago nu a ajuns suma asta.

Repeziciunea cu care se împrăștiie moartea e și mai

izbitoare dacă ne gândim la greutatea atacului. Cărbușul nu are roata, care prinde porcul de un picior, îl ridică și îl aduce supt cuțitul spintecătorului, nu are nici scândura mișcătoare, care pune fruntea bouului supt maiul care-l va doborî; el trebuie să năvălească asupra prăzii, să o stăpânească, să se păzească de cîngile și colții ei. Apoi pe măsură ce scoate măruntaele le și mănîncă. Cît de mare ar fi măcelul dacă insecta ar ucide într'una.

Ce m'a îndemnat să stîrnesc uciderea omizilor călătoare, pe care le pusei față în față cu niște spintecători, tocmai cînd ele, liniștite, mergeau să se îngroape? Oare pentru ca să am priveliștea unui măcel neînfrînat? De sigur că nu Mi-a fost întotdeauna milă de o vietate ce suferă, și viața celei mai neînsemnate e vrednică de cruțare. Am fost abătut dela această milă de către cerințele științei, cerinți uneori neîndurate.

Vream să cunosc obiceiurile acestui gândac paznic al grădinilor noastre, și numit din pricina aceasta de popor „grădinarul“ Porecla aceasta întru cît e meritată? Ce vânează cărbușul? Ce anume spurcăciuni plivește din răzoarele noastre? Experiența cu omizile călătoare făgăduiește, să mergem mai departe pe această cale.

În mai multe rînduri, pe la sfârșitul lui april, am la îndemînă cete de omizi, mai mult ori mai puțin numeroase. Le culeg și le duc în colivia de sticlă. De îndată ce masa e servită, cheful începe. Omizile sînt spintecate, fiecare de un singur sau de mai mulți mîncăcioși în acelaș timp. În mai puțin de un sfert de ceas nimicirea este completă. Din toată turma mai rămîn numai cîteva ciuntituri, care sînt apucate cu gura și mîncate la adăpost, supt scîndură.

Cu prada în dinți, bine căptușitul o ia la picior, doritor să se ospăteze în liniște. În drum se întîlnește cu tovarășii pe cari ispita bucății ce atîrnă de colții fugarului, îi face îndrăzneți. Ei sînt doi, ori trei și caută să jăfu-

ască pe adevăratul proprietar. Fiecare înhață de bucată, trage, înghite fără prea multă gălceavă. La drept vorbind nu are loc nicio bătăie și niciun schimb de ghionturi, cum fac dulăii, când se ceartă pe un os. Totul se mărginește la încercări de furtișag. Dacă proprietarul nu se dă, mănâncă liniștit împreună cu el, fălci lângă fălci, până ce bucată rupându-se, fiecare să retrage cu ce i-a rămas în gură.

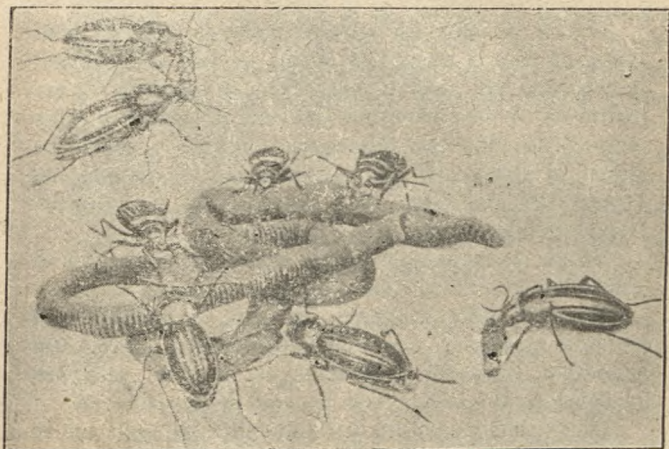

Fig. 7. O ceată de cărbuși se ospătează cu o rămă.

Părul pe care îl au multe omizi nu le face scârbă. Totuș există o omidă, tare păroasă, cu o coamă șerpuită, jumătate neagră, jumătate roșie, de care lacomul pare că se teme. Mai multe zile dearându-l, ea rătăcește prin colivie în tovărășia spintecătorilor. Cărbușii parcă nici nu știu de ea. Din vreme în vreme unui din ei se oprește, dă ocol juvinei păroase, o cercetează, apoi încearcă să pătrundă în lână. Respins de învelișul gros și des al perilor, se retrage fără să muște. Mândră și neatinsă, omida trece mai departe, legănându-și coama.

Dar asta nu ține mult. Când îl apucă foamea și când e ajutat și de îndrăsneala pe care i o dă prezența tovarășilor lui, lașul se hotărăște la un atac serios. Ei sânt patru, tare zoriți împrejurul omizii, care, hârțuită și din față și pe la spate, cade înfrântă. I se scoate măruntaele și e înghițită cu lăcomie parc'ar fi o omidă fără nici o armă de apărare.

După cum mă ajută întâmplarea pun la îndemâna menageriei mele de cărăbuși, fel de fel de omizi, goale ori păroase. Toate sânt primite cu multă plăcere, numai să fie de o mărime potrivită cu statura ucigașului. Dacă sânt prea mici, ele sânt desprețuite, ca unele ce nu ar dă o îmbucătură care să-l îndestuleze. Dacă sânt prea mari, ele sânt peste puterile cărăbușului.

Omidă fluturului zis sphinx și acea a fluturului ochi de păun i-ar fi pe gust; dar la cea dintâi mușcătura aceastea, răsucindu-și puternicile lor șolduri, asvârle cât colo pe năvălitor. Se mal năpustește de câteva ori, mereu e aruncat d'a berbeleaca. Atunci insecta renunță la atac, din neputință și cu părere de rău. Prada e prea voinică. Am ținut cinsprezece zile două omizi de acestea în fața fiarelor mele și nu li s'a întâmplat nimic. O iovitură repede a corpului încordat impunea respect fălcilor ucigașe.

Iată deci o notă bună pentru cărăbuș: nimicitor de omizi nu prea mari. Un cusur vine însă și strică acest merit: insecta nu e agățătoare, ea vânează pe jos, nu pe sus, prin frunziș. Nu am văzut-o niciodată cercetând crăcile vre-unui arbust, oricât de mic. În colivia mea, nu dă nici-o atenție prăzii ademenitoare, care stă agățată de o tufă de cimbru, la o înălțime de o palmă. E păcat! Dacă insecta ar ști să se cațere, să facă plimbări pe sus, cu câtă repeziciune o ceată de trei sau patru ar curăți varza de pildă, de viermii, care sânt omizile fluturului alb.

E lucru dovedit; aprig nimicitor de omizi, cărăbușul

auriu merită cu prisosință titlul de grădinar; el este paznicul neadormit al răzoarelor înflorite. Dacă cercetările mele nu adaugă nimic nou la vechiul său renume ele ne vor arăta, în cele ce urmează, insecta noastră supt o înfățișare ce nu se putea bănui. Mâncăul ăsta furios, căpcăunul, care nu iartă nici o pradă potrivită cu puterea lui, este și el mâncat la rândul lui, și de către cine? De ai lui.

Intr'o zi, la umbra platanilor din fața casei mele, văd pe unul trecând foarte grăbit. Drumețul e bine-venit, va spori populația coliviei mele. Când îl apuc băgai de seamă că are vârfurile elitrelor puțin stricate. Să fie oare din pricina unei lupte cu un dușman? Nimic nu mă deslușește în privința asta. Lucrul de căpetenie e să nu aibă vre-o rană prea mare,

Îl inspectez, nu-i găsesc nici o vătămătură, și îl introduc în casa de sticlă, în tovarășia celor douăzeci și cinci de chiriași ai mei.

A doua zi mă duc să văd oaspetele de eri, Murise. În timpul nopții, tovarășii l'au atacat, i-au golit pântecile, rău apărate de elitrele știrbite. Treaba a fost făcută curat de tot, fără a-l ciunfi. Picioare, cap, piept, toate sânt la locul lor, numai pântecetele cască o gură largă pe unde s'a făcut golirea măruntaelor. În fața ochilor vezi uu fel de scoică de aur, formată din cele două elitre alăturate.

Intâmplarea asta mă miră, pentru că eu veghez, cu multă băgare de seamă, ca nu cumva merindele să lipsească în colivia mea. Melcul, găinușa, călugărița, râma, omida și alte bucate căutate, vin, rând pe rând, în sala de mâncare în cantități mai mult decât îndestulătoare. Pînă în urmărire, atunci când mănâncă pe unul de ai lor, a cărui armură stricată într'un loc îngăduie un atac ușor, cărăbușii mei nu o fac împinși de foame.

Oare la aceste animale e obiceiul să dea gata pe răniți și să curețe pântecetele oricărui beteșit? Mila nu e

cunoscută la insecte. În fața unui schilod, care se sbate cu desnădejde, nimeni din neamul lui nu se oprește, nimeni nu încearcă să-i vie în ajutor. Între mâncătorii de carne lucrul poate deveni tragic. De multe ori câțiva drumeți aleargă spre bolnav. Oare pentru a-l mângâia? Nu. De loc ci pentru a-i încercă gustul și dacă-l găsesc pe plac, să-l mântue pentru totdeauna de boală, mâncându-l.

Este deci cu puțință ca și cărăbușul cu elitrele ciuntite să fi ispitit pe camarazi, cu pântecul lui în parte desvelit. Aceștia văzură în tovarășul lor beteag o pradă bună. Judecați pe deasupra ai crede că între ei sânt legăturile cele mai pacinice. În timpul mesei, nu se întâmplă nici o bătae între meseni, cel mult dacă unul fură îmbucătura din gura altuia. Orice semn de gâlceavă pierе când, după asta, stau și mistue supt adăpost.

Pe jumătate îngropați în nisipul răcoros, cei douăzeci și cinci de supuși ai mei mistue și pirotesc unii lângă alții fiecare în gropița lui. Dacă ridic adăpostul, se deșteaptă o iau la picior, aleargă încoa, aleargă încolo, se întâlnesc mereu, fără să-și facă vreun rău. Deci pace desăvârșită și s'ar părea veșnică, când la începutul lui Iulie, o inspecție îmi arată un cărăbuș răposat. Animalul e întreg, dar prefăcut, cu multă grije de curățenie, într'o scoică de aur; se repetă întâmplarea cu cărăbușul schilod de adineauri. Cercetez moaștele, și afară de o spărțură mare în pânțele, toate sânt la locul lor. Insecta eră deci în bună stare când ceilalți au golit-o.

La câteva zile după asta, încă un cărăbuș ucis în felul celor răposați; nici una din bucățile țestului nu a fost clintită din loc. Așez pe mort pe pânțele, pare neatins; îl pun pe spate, e gol și nu mai are nici urmă de carne în țestul lui. Puțin mai târziu altă moaște goală, apoi alta și alta, așa că menajeria scade mereu. Dacă nebulia asta a măcelului mai ține, colivia o să rămână goală.

Oare cărăbușii mei, istoviți de bătrânețe, pier de

moarle firească, și cei ce supraviețuesc le jefuesc cadavrele, sau împușinarea lor se face în paguba celui mai frumos și a celui mai tânăr? Să fac lumină în această afacere nu e tocmai lesne, căci operația spintecării se petrece mai ales noaptea Veghind nițel mai de aproape ajung, în două rînduri, ziua nămiaza mare, să-i prind tocmai când se ucideau.

Către mijlocul lui Iunie, chiar supt ochii mei, o femeie de cărăbuș își face de lucru cu un bărbat, care se cunoaște după aceea că e ceva mai mic. Operația începe. Ea se năpustește asupra nenorocitului, îi ridică vârful elitrelor, îl înhață de capul pântecelui, de la spate. Scobește cu înfocare, mestecă. Cel înhățat, cu toată voinicia lui, nu se apără, nu se întoarce. Trage și el în direcție opusă ca să scape din colții cei grozavi, înaintează sau dă înapoi după cum târăște sau e târât, — aci se măr-ginește toată împotrivirea lui. Lupta ține un sfert de ceas. Drumejii, care trec se opresc și par'că își zic: „In curând va veni și rîndul meu“. In sfârșit, opintindu-se cu putere, bărbatul scapă și fuge. Dacă nu ar fi ajuns să scape fioroasa cumătră i-ar fi golit pântecele.

Câteva zile mai târziu sînt de față la o scenă de acelaș fel; dar de astă dată cu desnodămînt. Tot o femeie mușcă dintr'un bărbat. Mușcatul o lasă să-și vadă de lucru.

Face numai câteva sforțări zadarnice să scape, în colo nici o altă împotrivire. Pielea e străpunsă, rana e lărgită, măruntaele sunt smulse și înghițite de dumneaei, care, cu capul băgat în pântecelul soțului, golește totul. O tremurătură din picioare vestește sfârșitul nenorocitului. Cărnăjăreasa nu se neliniștește din pricina asta, ea scormonește mai departe cât îi îngăduie trecătorile dela piept. Din răposat rămân elitrele adunate ca o luntre precum și partea dinainte a trupului. Moaștele golite sînt părăsite pe loc.

Așa trebuie să fi pierit cărăbușii, toți bărbații, a căror resturi le găsesc în colivie, așa or să piară și cei cari

mai trăesc. De pe la mijlocul lui iunie și până la întâi de august din populația de douăzeci și cinci de cărbuși de la început mai rămân cinci femei. Toți bărbații în număr de douăzeci, au pierit, spintecați și goliți de tot cuprinsul. Și de către cine? Negreșit de către femei.

Lucrul acesta se dovedește mai întâi prin cele două asalturi la care norocul m'a făcut să fiu martor; în două rânduri, la lumina zilei, am văzut femeia hrănindu-se cu bărbatul ei, după ce i-a deschis, sau a încercat să-i deschidă pântecile pe sub elitre. Iar cât privește nimicirea celorlalți, dacă observațiunea directă îmi lipsește, am o mărturie de mare preț. O văzurăm care: cel apucat nu răspunde, nu se apără, se opintește numai să fugă, trăgându și trupul pe cât poate.

Dacă ar fi vorba numai de o simplă bătae, sau o ceartă obișnuită, dintre acelea în care te vâă vrăjmașiiile vieții, cel înfășcat s'ar întoarce desigur, pentru că e în stare s'o facă; dintr'odată, s'ar répezi și ar răspunde la mușcătură. Puterile îi îngădue o luptă, ce s'ar întoarce în folosul lui și cu toate acestea se învoește, ca un neghiob, să-i se mestece măruntaele.

Pare că o scârbă de neînvins îl împiedecă să se burzuluiască și să muște și el din aceia care-l mănâcă. Această îngăduință ne face să credem că sânt la insecte anume datine cărora bărbatul nu se poate împotrivi.

Ingropătorul de mortăciuni.

(Necroforul)

În Aprilie, pe marginea potecilor stă întinsă o cârliță, spintecată de cazmaua țaranului; lângă un gard, un copil hain a ucis cu o piatră un guștere, care tocmai se îmbrăcase în haina-i verde pestriță. Un trecător, crezu că face o ispravă mare, strivind supt călcâiul lui șarpele ce-i eși în cale; din pricina unei vijelii, păsărica golașe căzu din cuibul ei. Ce au să facă aceste mortăciuni și atâtea alte jalnice rămășiți fără viață? Ele nu vor supăra multă vreme văzul și mirosul nostru, căci sunt sumedenie animalele, care se îngrijesc de curățirea câmpurilor.

Tâlhar neobosit, gata la orice soi de muncă, furnica aleargă cea dintâi și începe să muște firimitură cu firimitură.

Apoi musca vine și ea, adusă de mirosul stârvului, pe care îl va însămânța cu viermi scârboși. Tot atunci, se îmbulzesc pe căprării, venind te miri de unde, Silpha cu corpul turtit, luciosul Scarabeus cu pașii mărunți. Dermestes cel cu pântecile nins, subțirelul Stafilin. Toți, fără o clipă de răgaz, sapă, scormonesc și dau gata impușciunea.

Ce privești, primăvara, supt o cârliță moartă! Grozăvenia ce privești e ceva frumos pentru cine știe să vadă și să gândească. Să ne înăbușim dezgustul și să ridicăm cu piciorul spurcăciunea. Ce furnicar, ce zarvă de muncitori zoriți, Silfele, cu aripile lungi și cernite,

fug zăpăcite și se pitulă în crăpăturile pământului; Saprinii, ca abanosul lustruit, în care sclipește soarele, o iau repede la picior și părăsesc câmpul de lucru; Dermestes, dintre care unul poartă o pelerină vânătă împestrițată cu negru, dă să sboare, dar, amețit de puroiul roșu, cade pe spate și arată albul nepătat al pântecului față de culoarea închisă a vesmântului lor.

Ce făceau acolo, toți acești apucați de frigurile muncii? Prefac moartea în viață. Chimiști din vremea veche, ei fac dintr'o putreziciune periculoasă ceva viu și nevătămător. Ei storc cadavrul periculos până ce-l usucă ca pe o rămășiță de gheată aruncată la gunoi și tăbăcită de gerul iernii și de arșița verii. Ei lucrează din zor să înlăture leșul primejdios. Pe urma lor vin alții, mai mici și mai răbdători, care vor lua în primire ce-a mai rămas, vor cerceta fir cu fir, os cu os, păr cu păr, până ce totul intră din nou în lumea vieții. Cinste acestor însănătoșitori! Să așezăm cărtița la loc și să trecem mai departe.

Tot ce jertfește munca de primăvară a câmpului, șoa-rică, cărtiță, broască râioasă, șarpe, șopârlă, ne va arta pe cel mai voinic și pe cel mai renumit dintre curățitorii pământului. E îngropătorul de cadavre, zis și Necrofor, care se deosibește de gloata insectelor din mortăciunt, prin mărimea, haina și obiceiurile lui. Ca o cinste pentru înalta-i slujbă, el miroase a mosc; poartă în vârful antenelor un pampon roșu, pe piep o fanelă „nankin“ și deacurmezîșul elitrelor două cingători ruginii. Vestmânt frumos, de preț chiar, mai mândru ca al celorlalți, care îl au întotdeauna închis așa cum se și cade unor ciocli.

Necroforul nu e doctor chirurg, care să spintece mortul și să-i taie cărnurile cu bisturiul fălcilor sale; el este un gropar în adevăratul înțeles al cuvântului. Pe câtă vreme ceilalți, Silfele, Dermestes, Scarabeul, se îndoapă din hoitul găsit, fără să uite, bine înțeles, nevoile fami-

liilor lor, ei mănâncă puțin, abia dacă se atinge de mort pentru folosul lui. Il îngroapă în întregime pe loc, într'un mormânt în care va frăgezi bine ca să fie merinde larvelor sale. Il înmormântează pentru că aci își va sta-tornici toți urmașii lui.

Ce te minunează la adunătorul ăsta de morți, cu apu-căturile lui măsurate, aproape greoaie, este repeziciunea cu care-și umple hambarele. Intr'o ședință de câte-va ceasuri, un hoit mărișor, cum ar fi o cârtiță de exemplu, dispare înghițit de pământ. Ceilalți lasă un cadavru gol, uscat, câteva luni dea rândul jucăria vânturilor; el lu-crează cu toptanul, curăță locul dintr'odată. Nu mai ră-mâne altă urmă de ce a făcut decât un mușuroi miti-tel, o movilița pe un mormânt.

Iute la treabă, Necroforul ni se arată ca cel dintâi dintre măturătorii câmpiilor. Este și cea mai renumită dintre insecte, judecată după însușirile ei sufletești. Se crede că ciocul ăsta este înzestrat cu darul de a judeca, într'o măsură mai mare de cât culegătoarele de miere, cele mai răsărite dintre insecte. Istorioarele ce urmează îl ridică în slava cerului; le scot din cartea lui Lacor-daire: *Cuvânt înainte despre insecte*, singurul tratat mai întis care mi-e la îndemână.

„Clairville, zice autorul, ne spune de un Necrofor că, vroind să îngroape un șoarice mort și văzând că pământul pe care zăcea cadavru era prea tare, scobî, la oare care depărtare, o gaură într'un loc mai afânat. Odată lucrarea gata, încearcă să aducă șoarecile până la groapă; dar nu isbuti. Atunci porni în sbor și se întoarse însoțit de patru semeni de-ai lui, care-l ajutară să ducă și să îngroape mortăciunea. „In asemenea fapte, adaogă La-cordaire sântem nevoiți să primim amestecul judecății.

„Intâmplarea următoare, mai zice el, povestită de Gleditsch are și ea toate semnele lucrului judecat. Unul din prietenii lui voinđ să usuce o broască o așează în

vârful unui bastonaş înfipt în pământ, pentru ca Necroforul să nu o poate ajunge. Dar viclenia nu sluji la nimic: insecta, neputând să ajungă până la broască, scobi pământul pe subt baston, şi după ce aceasta căzu, îl îngropă împreună cu cadavrul“.

Să spui că în mintea insectei se află o idee lămurită de legătura dintre efect şi cauză, între ţinta urmărită şi mijloacele folosite, înseamnă să înaintezi lucruri grele de tot. Dar cele două istorioare să fie adevărate? Cuprind în ele urmările cari se scot? Cei cari le primesc ca mărturii vrednice de crezare nu cumva sânt nişte lesne crezători?

În studiul insectelor e nevoie şi de ceva naivitate. Dacă nimeni nu ar avea această însuşire, cari în ochii oamenilor de bani e un cusur, cine s'ar mai îndeletnici cu aceste mici jivine? Da, să fim lesne crezători, dar nu aşa cum sânt copiii. Mai înainte de a pune pe animal să judece, să judecăm noi înşi-ne, să întrebăm-mai cu seamă experienţa. Un fapt cules în întâmplare, fără să-l cântăreşti bine, nu are putere de lege.

Nici că-mi trece prin minte harnicilor gropari, să pognesc vrednicia voastră; departe de mine gândul ăsta. Din potrivă, printre însemnările mele, am câte-va memento să vă acopere de o slavă cu mult mai mare decât aceia din povestea cu spânzurătoarea broaştei; am spicuit din viaţa voastră unele isprăvi cari vor aşterne peste vaza voastră o nouă strălucire.

Nu, nu mi-am pus în gând să vă micşorez faima. De altfel istoria nepărtinitoare nu poate apăra un lucru nedovedit, ea trebuie să meargă pe unde o mână faptele. Aş vrea numai să vă întreb cu privire la judecata ce vi se pune pe seamă. Aveţi voi sau nu aveţi licăriri de inteligenţă, urme cât de mici de mintea omenească? Iată problema.

Ca să o desleg nu mă pot bizui pe cea ce norocui mi-ar scoate în cale, pe ici, pe colea. Am nevoie de o colivie, care-mi îngăduie vizite dese, cercetări și tot felul de experiențe meșteșugite. Dar cu ce să o poporez? Țara măslinului nu e bogată în necrofori. Din câte știu are numai un singur neam, necroforul cercetător (*Necrophorus vestigator*) și încă și acesta e destul de rar. Dacă primăvara dam peste vre-o trei sau patru; asta e tot ce-mi aducea vânătorile mele de altădată. Acum, de nu m'aș folosi de șiretlicuri, n'aș căpăta mai mulți; și mie îmi trebuesc cel puțin o duzină.

Șiretlicul e simplu de tot. Să mă duc eu după gro-par, foarte rar pe câmpuri, ar fi o trudă pierdută; aprilie, luna cea mai potrivită, ar trece și colivia mea nu ar fi poporată cum trebuie. Să alerg în căutarea lui, nu sânt sigur că am să-l întâlnesc. Atunci să-i fac să vie el la mine, împrăștiind din belșug, în ocolul meu cârțițe moarte. Insecta nu va zăbovi să alerge de prin toate colțurile către aceste cărnuri dospite de soare; căci are mirosul ascuțit în căutarea unor bucate atât de alese.

Mă învoesc cu un grădinar din vecinătate, care de de două sau trei ori pe săptămână îmi vinde legume, crescute într'un pământ mai roditor, așa cum nu mi le poate da sărăcia mea de pogon numai pietre.

Îi spuî nevoia grabnică de a avea cârțițe cât mai multe. El, care luptă zilnic cu sapa și cu clupsa împotriva rău făcătoarei scormonitoare, care-i nimicește zarzavaturile, e mai în măsură de cât oricine să-mi aducă acea ce, în această clipă, are pentru mine mai mult preț de cât o legătură de sparanghel sau o căpățină de varză.

Dintru întâi omul meu râde de cererea mea, foarte mirat de însemnătatea pe care o dau jiviniei nesuferite lui, mai apoi primește; dar cu gândul ascuns că-mi trebuie să-mi croesc, din blana de catifea moale a cârțițelor, cine știe ce vestă de flanelă vrăjită, bună împotriva

dururilor. Il las să o creadă și cădem la învoială. Lucrul principal e ca să-îmi aducă cărțile.

Și mi le aduce regulat, către trei, către patru, înfășurate în frunze de varză în fundul unui coș de grădinar. Bunul meu vecin, care cu atâta voce bună îmi face pe plac nu va bănuși nici odată cât de mult îi datorește știința.

În câteva zile iată-mă stăpânul a vre-o treizeci de cârțițe, pe care le împrăștii, pe măsură ce-mi sosesc, prin ungherele descoperite a le grădinei, printre rosmarin și livănțică.

Iar acum să aștept și să întorc pe spate, de mai multe ori pe zi, stârvurile; scârboasă belea pentru cine nu are în vinele lui focul sfânt. Dintre toți ai casei numai micul meu Paul mă ajută, cu mâna lui ageră, ca să prindem fugarii Bine ziceam că e nevoe de naivitate când te îndeletnicești cu insectele. În această serioasă afacere cu necroforii am ca tovarăș de muncă un copil și un necărturar.

Paul și cu mine facem cu rândul și nu așteptarăm mult. Toate vânturile pământului duseră mirosul de hoit în lung și în lat; cioclii vin în goană, așa că experiența începută cu patru inși, se continuă apoi cu paisprezece. număr pe care nu l-am atins în toate vânătorile mele de mai înainte făcute fără plan și fără momeală ademenitoare. Viclesugul întrebuițat dădu roade bune.

Mai înainte de a povesti rezultatele căpătate în colivie, să ne oprim o clipă asupra felului obicinuit de a munci al necroforului. Insecta nu cântărește vânatul potrivit cu puterile ei, ea îl primește așa cum întâmplarea i l scoate în cale. Printre stârvurile întâlnite, unele sânt mici: sorex-ul; altele mijlocii, cum e șoarecele de câmp, și de cele uriașe: cârțița, șobolanul, șarpele, care întrec puterea de a îngropa a unui singur necrofor. De cele mai multe ori căratul nu e cu puțință, atât de mare e nepotrivirea între povară și putere! Tot ce poate să facă

e să se opintească odată și să le urnească pușin din locul lor.

Ammofiles și cercheris, sphex-ul și pompiles sapă culcușul lor unde le vine mai bine și acolo duc prada lor sau, dacă e grea, o târăsc pe jos. Necroforul e mai greoi la muncă; fiindcă nu poate să care atâta namilă de mortăciune e silit să sape groapa chiar în locul unde se ală hoitul.

Acesl loc impus de îngropăciune poate să fie un pământ moale sau unul pietros, poate fi sterp sau acoperit de burueni, mai cu seamă de pir, care își vâră în adânc încălcita lui reșea de sforicele. De multe ori o tufă scundă ține hoitul ca la o palma departe de pământ. Asvârlită de cazmaua țăranului, care îi frânse mijlocul, cârțița căzu ici, colea, mai departe, unde se nimeri; groparul se folosește de ea acolo unde se află, biruind orice piedică, care nu trece peste puterile lui.

Greutățile de tot felul pe care le întâmpină cu îngropăciunea ne fac să vedem de pe acum că necroforul nu și va desfășura munca lui după un singur plan neschimbat. Întâmplarea îi hotărăște munca și prin urmare trebuie să fie în stare să schimbe planul potrivit cu slaba lui pricepere. Să ferestrească, să rupă, să desfacă, să se strecoare, să clatine, să miște, iată ce trebuie neapărat să știe un gropar în încurcătură. Fără aceste mijloace și numai cu un singur fel de a lucra, insecta nu ar fi în stare să-și împlinească meșteșugul ei.

Ar însemna deci să ne grăbim, când dintr'un sigur fapt în care pare că s'ar amesteca judecata, am trage încheerea unor năzuinți precugetate. Orice faptă a instinctului, orice pornire își are fără îndoială pricina ei; dar oare animalul stă întâi și judecă folosul acestei fapte? Să ne dăm mai întâi seama de întreaga muncă, să rezemăm fiecare probă pe altele și numai atunci poate ne va fi îngăduit să răspundem la chestiune.

Dintruîntâi să spunem ceva despre merinde. Necro-

forul, ca un însănătoșitor obștesc ce e, primește orice putreziciune. Toate-i plac : pasărea ca și mamiferul, numai să nu întreacă puterile lui. Nu ocolește nici broasca nici reptila. Fără să stea pe gânduri primește și mortăciuni de soi, necunoscute lui, ca de pildă unii pești roșii, crapul auriu de China, care în coliviile mele e numai de cât socotit ca o bucată gustoasă și e îngropot după obicei

Carnea de măcelărie nu e nici ea disprețuită. Costița de berbec, ciosvîrtea de biftek, frăgezite, sânt ascunse în pământ cu aceiași băgare de seamă, care se cheltuște și față de cârtiță ori de șoarece. Pe scurt necroforul nu alege : vără la hambar tot ce e putred.

Prin urmare întreținerea meșteșugului său nu e grea de loc. Dacă cutare vânat lipsește, un altul, cel d'ntâi găsit, îl înlocuește foarte bine. Nici când e vorba de a-l sălășlui nu e o belea prea mare. E de ajuns o încăpătoare colivie metalică, așezată peste o strachină plină de tot cu nisip proaspăt și bătăturit. Ca să o feresc de pisici, pe care prada le-ar ademeni, așez colivia într'o cameră cu geamlâc, iarna adăpost pentru plante, vara cameră pentru jivine.

Și acum la lucru. Cârtița zace în mijlocul închisoarei Nisipul moale și peste tot deopotrivă e nu se poate mai priincios unei munci ușoare. Patru necrofori, trei bărbați și o femeie, stau ascunși, pitiți supt moartă, care din timp în timp pare că dă semne de viață, scuturată cum e de jos în sus de către spinarea lucrătorilor, Cine nu ar ști cum merg lucrurile, s'ar mira văzând cum se mișcă moarta. Din timp în timp, unul dintre gropari, aproape întotdeauna un bărbat, ese afară, dă ocol jivinei pe care o cercetează scotocindu-i blana. Intră grăbit, iese din nou, iar cercetează și se strecoară supt hoit.

Mișcările reîncep din zor ; leșul se clatină, tremură, în vreme ce o dâră de nisip, împins dinăuntru, se adună de jur împrejur. Din cauză că e grea, și prin silințele

groparilor, care lucrează pe dedesupt ca să-i sape temelia, cârțița se afundă încetul cu încetul.

În curând nisipul scos afară se clatină împins de lucrătorii ascunși în el, se năruie în scobitură și învelește pe moartă. O înmormântare tainică. Cadavrul pare că piere singur, ca și cum s'ar fi înecat. Afundarea lui se va urma mai departe multă vreme pe urmă până ce adâncimea va fi socotită îndestulătoare.

Munca e simplă: pe măsură ce groparii adâncesc la partea dinainte golul în care se afundă, scuturat, hărțuit, cadavrul; la partea dinapoi, fără amestecul lor, mormântul se umple singur numai prin prăbușirea pământului sdruncinat. Niște lopeți bune la vârful picioarelor, o spinare voinică în stare să cutremure pământul și nu e nevoie de mai mult la o meserie ca asta. Să mai adăogăm un fapt însemnat: meșteșugul deselor lovituri date mortului pentru ca să-l îndese într'un volum mai mic și să-l facă să treacă prin hopurile anevoioase.

De și cârțița a dispărut, mai are mult până să-și împlinească menirea ei. Să lăsăm cioclii să-și isprăvească munca lor. Ceeace fac pe supt pământ e tot ce au făcut d'asupra; nu avem nimic nou de aflat. Să așteptăm două sau trei zile.

A sosit ceasul să răscolim putreziciunea și să luăm cunoștință de ce se petrece acolo în afund. P'ăș îndemna pe nimeni să facă desgroparea. Dintre toți ai mei numai Paulică are vitejia să-mi dea o mână de ajutor.

Cârțița nu mai e cîrțiță, ci o hâzenie verzue, împuțită, fără păr; încovrigată ca o bucată rotundă de slănină. Trebuie să fi fost bătută cu multă grijă, așa cum fac bucătăresele cu găinile, pentru ca să subțieze atât de mult și mai cu seamă ca să i se fi jupuit blana. Să fie asta o rânduială de bucătar, folositoare pentru larva care ar fi stânjenită de blana păroasă? Sau e ceva firesc, o cădere a părului putrezit? Nu știu ce se cred. Fapt e că toate desgrogările, fără osebite, îmi arată

prada păroasă, fără păr, cea cu pene, jumulită, afară de penele dela aripi și cele dela coadă. Reptilele și peștii își păstrează solzii lor.

Să ne întoarcem la hîzenia de necunoscut, care înfățișează o cârțiță. Moarta se odihnește într'o gropniță încăpătoare, cu pereții tari. Afară de blana răspândită în ghimotoace, încolo e neatinsă. Groparii nici că s'au atins de ea. E moștenire pentru copii; nu e mâncare pentru părinți, care ca să-și astâmpere foamea, se mulțumesc cu ce pot prelinge din puroiul ce mustește.

Alături de leșul pe care-l supraveghează și-l bătătuesc, se află doi necrofori, o pereche nu mai mult. La îngropăciune au conlucrat patru. Ce s'au făcut ceilalți, amândoi bărbați? Il aflu mai la o parte, pitiți în pământ, aproape de suprafață.

Această observație nu e singura. De câte ori sînt de față la o îngropăciune făcută de o ceață în care, mai harnici, bărbații sunt mai mulți, în totdeauna nu mai găsesc în gropniță decît o pereche, după ce hoitul a fost scoborât în mormânt. Ceilalți au dat o mână de ajutor și apoi s'au depărtat în taină.

Groparii ăștia sînt niște vrednici părinți de familie. La ei nu întilnim, ceace e regulă la celelalte insecte, acea nepăsare a tatălui, care o clipă sburdă pe lângă femeie pentru ca mai apoi să o lase, dimpreună cu copiii ei, în voia soartei. Trîndavi la alte neamuri, aci ei se trudesesc din răputeri, fie spre binele familiei lor, fie spre folosul altora, fără osebite. E undeva o pereche la mare nevoie, chemate de miros, sosesc ajutoare, care se strecoară supt morți, muncesc cu spinarea și cu picioarele, îi îngroapă, apoi pornesc aiurea, lăsând pe stăpânii gospodăriei să se înveselească în liniște.

Aceștia multă vreme mai frămîntă leșul, îi smulg părul, îl desbracă și-l lasă să se dospească ca să fie pe gustul viermilor. Când toate sînt în bună rînduială, pe-

rechea ese afară, se risipește și fiecare din capul lui muncește în altă parte, cel puțin ca ajutor.

Până acum cunosc două animale, nu mai mult, la care văd pe bărbat că se gândește la viitorul copiilor lui, trudindu-se să le lase moștenire: e răscolitorul de băligar și îngropătorul de mortăciuni. Băligărarul și cioclul au niște obiceiuri vrednice de pilde. Iată unde sălăsluește virtutea.

Ce urmează, viața larvelor și metamorfoza lor e fapt cunoscut. Voi prescurta această chestiune cam stearpă. Către sfârșitul lui mai, desgrop un șobolan înmormântat de către gropari cu două săptămâni mai înainte. Hoitul scârbos, prefăcut într'o piftie neagră și cleioasă, conține cincisprezece larve, având aproape toate mărimea lor obicinuită. Câțiva vârstnici, de bună seamă rude de ale prășilei, mișună prin împușciune. Cu ouatul s'a isprăvit de mult și merinde sunt din belșug. Ne mai având alt ceva de făcut, dădacele s'au așezat la aceiași masă cu copii.

Când e vorba de creșterea familiei lor, cioclii nu cunosc răgazul. Numai cinsprezece zile au trecut dela îngroparea șobolanului și iată o prăsilă numeroasă gata de prefacere. O creștere așa de timpurie dă de gândit. Iți vine să crezi că zeama de mortăciuni, ucigătoare pentru alte animale, este pentru ei o mâncare dătătoare de puteri și care îmboldește trupul să crească mai iute, înainte ca merindele să se fi prefăcut în lut.

Larva e albă, goală și oarbă, semne ale unei vieți suptpământene, și seamănă, cu trupul ei ca o lance, cu aceia de cărăbuș. Are fălci puternice și tari, cușitase minunate pentru spintecat. Picioare scurte, dar sprintene la mers. Inelele pentecelui sânt ferecate pe deasupra cu o placă îngustă și roșie. Inarmată cu patru ace pe care larva se sprijină atunci când ea părăsește casa părintească și se afundă în pământ ca să se transforme.

Vârstnicii găsiți în tovărășia larvelor, înăuntrul pu-

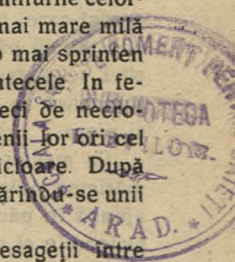
treziciunei, sânt toți plini de păduchi. Spilcuiți și curat îmbrăcați pe supt cârțițele din aprilie, necroforii ajung urâcioși la vedere când se apropie luna iunie. O pătură de paraziți îi învâluie, se vâă prin încheeturi și formează un strat neintrerupt. Insecta ajunge o slufenie cu man-taia asta de păduchi pe care pensula cu greu îl mă-tură. Gonită de pe pân-tece, ordia ocolește pe răbdător, tabără pe spinare, nu se dă.

Printre ei recunosc pe Gamasus, care dese ori mân-jește pân-tecele violet ca ametistul al lui geotrupes. De bună seamă norocul nu e al folositorilor. Necroforul și geotrupes se îngrijesc de sănătatea obștească și totuși aceste două bresle, atât de interesante pentru serviciile ce ne aduc, atât de alese ca obiceiuri de familie, sânt date pradă păduchilor scârboși. Și la alți gândaci se mai vede aceiaș nedreptate a unui trai necăjit tocmai la cel mai de folos.

Am spus că la necrofori obiceiurile de familie sânt vrednice de pildă; dar nu până la sfârșit. In cele dintâi săptămâni ale lunei iunie îngropările con-tenesc; iar coliviile mele par pustii de și împros-pățez mereu șoarecii și vrăbiile. Din vreme în vreme câte un gropar iese din pământ și se târăște agale afară, în aer.

Un fapt ciudat mă face băgător de seamă. Toți câți vin de supt pământ sânt ciunțiți, cu încheeturile rupte, care mai de sus, care mai de jos. Unul dintre schilozi are numai un picior întreg. Cu el și cu ciuntiturile celor-lalte schioapătă pe nisip, sđrențuit de ție mai mare milă și prăfuit de păduchi. Se ivește un camarad mai sprinten care mântue pe cel beteag și îi curăță pân-tecele. In fe-lul acesta se săvârșesc din viață cei treizeci de necro-fori ce mi-au mai rămas: mâncați de semenii lor ori cel pușin ologiți de unul sau de mai multe picioare. După bună înțelegerea dela început iată-i măcelărindu-se unii pe alții.

Istoria ne spune că unele popoare, Mesageji între

altele, ucideau pe bătrâni ca să-i scutească de necazurile vârstei. Pentru ei o lovitură de măciucă, strivind un cap încărunțit, eră o faptă de iubire fiască. Și necroforii au ceva din deprinderile sălbatice a celor vechi. Când ajung să nu mai fie buni la nimic, duc o viață stearpă și atunci mai bine se omoară unli pe alții. De ce se mai lungești viața schilodului și a istovitului?

La Mesageți lipsa de merinde, care e întotdeauna rău sfetnic, putea să îndreptățească crudul lor obicei; dar la necrofori nu, căci mulțumită dărniciei mele, hrana e din belșug și pe deasupra și pe supt pământ.

Foametea nu e amestecată de loc în măcel.

E numai rătăcirea unui istovit, furia bolnăvicioasă a unei vieți în ajun de a se mântui. Așa cum se întâmplă de obicei, munca face din gropar un pacinic, lipsa de lucru îl îndeamnă la rele. Ne mai având ce se muncească, rupe picioarele semenului său, îl mănâncă, fără să-i pese că și el are să fie ciuntit și mâncat la rândul lui. În felul acesta se mântue cu o bătrânețe de trândav.

Această furie ucigătoare nu se întâlnește numai la necrofori. Osmia, atât de liniștită la început, ajunge mai apoi o înfuriată. Când își simte ovarele sleite, deschide căsuțele vecinelor, pe la ei chiar, le risipește praful de miere, le înțeapă oul pe care îl mănâncă. Călugărița își mănâncă bărbații, femeia diticului ronțae, mulțumită, coapsa soțului ei îmbătrânit. Greerii cei pacinici, după ce au vârat ouăle în pământ, ajung niște vrășmași sângeroși care, fără nicio muștrare de cuget, își deschid unul altuia pântecile. Odată ce s'a isprăvit cu grija prăsilei, se sfârșește și cu bucuriile vieții. Atunci întocmirea trupească se strică, animalul apucă drumul rătăcirilor și pier.

Ca meșteșug, larva nu are nimic deosebit. Ajunsă la mărimea obicinuită, ea părăsește culcușul de carne și se afundă în pământ departe de împușciunie. Muncind cu picioarele și cu armătura de pe spinare adună nisipul

împrejurul ei și își face o căsuță strâmtă, bună pentru odihna transformării. Când a isprăvit-o, cade într'o toropeală, care vestește o apropiată năpârlire; la cel mai mic șgomot se deșteaptă și se învârtește împrejurul axului.

Tot astfel tremură, răsucindu-se ca un fus și alte nimfe ori de câte ori sânt deșteptate din amorțire. Stai înmărmurit când vezi momiile astea eșind din înțepeneală și învârtindu-se împrejurul lor potrivit unui meșteșug a cărui taină face se fie desvăluită. Mlădierea și voinicia acestor trupuri moi ca niște aluaturi, care deabia acum se învârtoșează, sânt mai mari decât ale unui clown.

Singură în căsuța ei, larva necroforului se face nimfă în cincisprezece zile. Observațiunea directă nu-mi spune nimic, dar istoria se întregrește singură. Necroforul iese din nimfă în timpul verii; ca și băligărarul, câteva zile din toamnă le petrece fără să se gândească la o însoțire. Apoi când se arată frigul, se îngroapă în lăcașul lui de iarnă, din care ese îndată ce vine primăvara.

Răsucitorul de Frunze.

Rhynchites populi

Să-și strecoare oule prin acele unghere pe unde viermii să găsească o hrană potrivită, să schimbe uneori felul bucatelor cu o iscusință minunată de sigură, iată aproape toată știința mamei Curculionidelor¹⁾. Meșteșug de loc sau aproape de loc. Grija alăptării și a scutecilor nu o privesc.

Cunosc numai o singură abatere de la această îngrijire de mamă la fel cu a țărancilor : darul special unor gărgărițe care, ca să înzestreze puii cu de-ale gurei, știu să răsuciască o frunză, casă și masă în acelaș timp.

Printre cei ce gătesc din foi astfel de bucate, cel mai dibaci este Rhynchitul plopului, (Rhynchites populi, Lin) mărunțel la trup, dar mândru la îmbrăcăminte. Pe spinare e strălucitor ca aurul și arama, pe pânțele albastre liliachiu. Cine dorește să-l vadă la lucru să-l caute către sfârșitul lui Mai, pe creștile de jos ale plopului negru, de pe marginea luncilor.

În vreme ce pe sus mângâietoarea adiere a primăverii clătină cununa cea verde și face să tremure frunzele pe codițeile lor late, pe jos, într'un aer liniștit, fragedele vlăstare de estimp stau nemișcate. Mai ales pe aci lucrează Rhynchitul, departe de culmile a căror clătinare e o piedică pentru cel harnic. Atelierul găsindu-se ast-

¹⁾ Curculionide se numesc gândacii cu cioc, gărgărițele.

fel la un stat de om, nu e nimic mai lesne de cât să urmăresc pe lucrător când lucrează.

Da e lesne, dar cât de chinuitor, dacă, pe o arșiță dogoritoare, ai să urmărești insecta în toate amănuntele meșteșugului și să vezi cum înaintează lucrul. Apoi câtă alergătură de prisos și deci cât timp pierdut. Și tot nu poți afla lucruri sigure căci pentru asta e nevoie de mult răgaz ca să bați toată ziua drumurile. E cu mult mai bine să studiezi animalul în mijlocul înlesnirilor pe care le ai numai acasă. Dar pentru asta trebuie, mai înainte de orice ca și animalul să se învoiască la așa ceva.

Rhynchitul, împlinește cu prisosință această condițiune.

Fire pașnică și muncitoare, el lucrează cu aceeași însuflețire pe masa mea ca și pe plop. Câteva mlădițe fragede înfipte în nisipul proaspăt al unei colivii de sârmă țesută și preschimbate pe măsură ce se vestejesc înlocuesc în cămăruța mea, plopul. Fără să-i fie frică de nimeni, gărgărița își vede de treabă, chiar supt geamul unei lupte. Câte suluri ași dori, atâtea îmi făurește.

Să-l vedem la lucru. De pe vlăstarele de estimp care es de la rădăcina copacului câte mai multe, își alege foi de răsucit; nu însă printre frunzele de jos verzi de tot și cu urzeală tare și nici printre frunzele de sus care tocmai cresc. Cele de sus sunt prea tinere și nu atât de mari câte e nevoie; cele de jos sânt prea bătrâne, prea scorțoase, greu de supus.

Frunza aleasă e cele de pe la mijloc. De un verde nehotărât, în care e mai mult galben, fragedă și lustruită, ea nu mai are mult ca să ajungă la mărimea ei adevărată. Crestăturile ei sunt umflate ca niște subțiri inele vâscoase din care asudă puțin cleiul întins peste muguri, în clipa când solzii acestora se desfac.

O vorbă despre unealtă. Picioarele sunt înarmate cu două rânduri de ghiare mici ca niște cârlige. Pe partea de jos a tarsului e o perie deasă de fire albe. Cu a-

ceastă încălțăminte insecta se cațără cu multă ușurință pe urcușurile cele mai lunecoase; ea poate, să stea ori să alerge întocmai ca și muștele, pe tavanul unui clopot de sticlă. Meșteșugul a făcut din animal un îndemânat ecilibrist.

Fără să fie prea mare, ciocul, adus și puternic, se întinde la vârf ca o lopățică, care se stârșește cu niște forfecuțe subțirele. E o foarte bună sulă, care e pusă cea dintâi la muncă.

Intr'adevăr, așa cum e, frunza nu poate fi răsucită. E o foaie vie, care din pricina apei, care năvălește într'una și a urzelei ei prea tari, s'ar întinde din nou atunci când insecta s'ar munci s'o îndoaie. Piticul nu are destulă tărie ca să stăpânească și să îndoaie frunza câtă vreme aceasta va afla în ea putere de viață. E lucru limpede de tot pentru noi și tot așa de limpede și pentru gărgăriță.

Dar în ce fel se poate ajunge la acel grad de supusă mlădiere care e de nevoie în această împrejurare? Noi am zice: „Să rupem frunza, să-i dăm drumul jos și când se va vesteji cât trebuie să o lucrăm“. Mult mai iscusit de cât noi, gândăcelul, nu împărtășește părerea noastră. El își zice: „Pe jos, în strâmtoarea ierburilor, munca mea nu s'ar putea desfășura. Trebuie să fiu în largul meu; e nevoie să stau cocoțat undeva în aerul, care nu știe ce e piedeca.

„Ceva și mai rău de îndeplinit: larva mea nu s'ar uita la o mâncare stătută și uscată; ea cere bucate proaspăte. Sulul pe care i-l pregătesc, nu trebuie să fie o frunză moartă, ci o frunză moale și având aproape toate sucurile pe care i le trimite copacul. E nevoie deci să stăvilesc apele; nu am s'o nimicesc dintrodată pentru ca să rămâie lipită cele câteva zile cât va ține scurta tinerețe a viermelui“.

Femeia, după ce a ales o frunză, se cațără pe codița acesteia și acolo, răbdător, își afundă ciocul, și îl răs-

sucește cu o stăruință care arată cât de mult se așteaptă de la această împunsătură. O rană mică se deschide, destul de adâncă, și care mai apoi se frăgezește.

De acu țevile de apă sânt stricate, prin ele rar dacă câteva picături vor mai ajunge în foaie. Rănită, frunza grea, se lasă în jos; stă aplicată vertical, se vestejește nișel și va căpăta peste pușin timp mlădierea frebuitoare.

Acum e bună de răsucit.

Înșepătura cu pliscul de și făcută cu mai puțină pricepere, înfățișează înșepătura cu acul a himenopterei prădătoare. Aceasta pregătește pentru copii ei, uneori o pradă moartă, alte ori numai în nesimțire; ea știe, cu siguranța unui doctor iscusit, în ce loc trebuie să facă împunsătura ca să omoare dintr'odată sau să oprească mișcărilor.

Ryhnhchitul dorește pentru ai lui o frunză mlădioasă nici moartă, nici vie, supusă, care să se lase să fie răsucită ușor. El cunoaște bine de tot codița, pețiolul, unde stau adunate într'un mănunchi subțire țevile împărțitoare de viață. Aci numai aci și niciodată intraltă parte își vârî ea sfredelul. Dintr'o lovitură și fără multă osteneală, se strică astfel apeductele. De la cine să fi învâțat gândacul cu cioc meșteșugul minunat de sleitor de izvoare!

Frunza plopului e un romb neregulat, o lance cu laturile prelungite cu niște arpioare ascuțite. Facerea sulului începe cu unul din aceste două colțuri lateralnice cu cel din dreapta ori cu cel din stânga, fără alegere.

Cu toate că frunza, așa cum stă atârnată, întinde în fața gândacului deopotrivă amândouă fețele și pe cea d'asupra și pe cea de dedesupt, insecta întotdeauna se așează numai pe fața de sus.

Alegerea își are temeiurile ei, hotărâte de legile mecanice. Fața de sus care e mai neiedă și se împotrivește mai puțin la îndoire, trebuie să afle înăuntru sulului, iar fața de jos, mult mai țeapănă din cauză vine-

lor ei cele puternice, trebuie să ia loc pe dinafară. Mecanica gărgăriței, cea puțintică la minte e la fel cu a savanților.

Iată-l la lucru. Șade pe linia de răsucire, cu trei picioare pe partea îndoită, cu celelalte trei pe partea liberă.

Bine proptit cu ghiarele și periuțele, el se sprijină pe picioarele dintr'o parte în vreme ce lucrează din răspuneri cu picioarele din cealaltă parte. Cele două jumătăți ale mașinei se mișcă cu rîndul și astfel aci sulul format se întinde și peste partea neîndoită. Aci foiță liberă se mișcă și se așterne peste sulul făcut mai înainte.

Munca asta cu schimbul nu se face dupe o anumită regulă, ea ține de împrejurări cunoscute numai de animal. Poate că e numai un prilej de odihnă pentru ca să nu se oprească dintr'o îndeletnicire care nu se învoește cu răgazul.

Tot astfel și mâinile noastre nu obosec amîndouă dacă poartă sarcina cu rîndul.

Numai când ai fost de față, timp de mai multe ceasuri, la îndârjita încordare a picioarelor, care trebuie istovite ca să nu fie nevoite să înceapă din nou dacă unul dintre ele a dat drumul frunzei mai înainte de vreme numai când vezi cu câtă băgare de seamă scoate o ghiară după ce a înfipt bine pe celelate cinci, numai atunci ne putem face o icoană lămurită a greutăților învinse.

Ici trei dintre ele se reazmă, dincolo celelalte trei trag și toate șase, unul câte unul și încetul cu încetul schimbă locul fără ca mașinăria să slăbească o minută. O clipă de uitare ori de oboseală și frunza îndărătnică se desdoaie și scapă lucrătorului.

Munca se săvârșește într'o așezare care stînjenește. Frunza spînzură oblică de tot ori chiar verticală. Suprafața ei e lustruită, tot așa de netedă ca și a sticlei. Dar lucrătorul are încălțămîntea care trebuie. Cu periile de

la tălpi, urcă suișurile și netezișurile, iar cele douăsprezece cîrlige arcuite, le înfige în lunecuș.

Această unealtă frumoasă nu face munca mai ușoară. Când mă uit cu lupa, numai cu multă trudă pot urmări mersul înfășurării. Acele unui ceasornic și nu merg mai încet. Insecta șade multă vreme într'un loc, cu ghiarele mereu fixate, așteaptă până ce cuta se supune și nu se mai împotrivește. Căci el nu are cleiul, care, întărindu-se, să ție lipite fețele atunci cînd ele s'au atins. Trăinicia atîrnă numai de îndoirea la care s'a ajuns.

Din această cauză se întîmplă de multe ori ca mlădierea frunzei să învingă opintirile lucrătorului și să desfășoare o parte din ce era isprăvit sau aproape isprăvit.

Stăruitoare și cu aceiaș încetineală neturburată, insecta începe din nou și îndoiaie la loc partea neascultătoare.

Nu, gărgărița, nu e dintre acelea pe care neisbînda să o descurajeze. Ea știe bine cît de mult face răbdarea și timpul.

De obicei Rhinchitul lucrează deandărătele; cînd a ajuns la capătul unei îndoituri, niciodată nu părăsește cuta pe care a isprăvit-o pentru ca să se întoarcă de unde a plecat și să înceapă alta. Partea îndoită cea din urmă nu e îndeajuns de ascultătoare; lăsată în voia ei s'ar putea răsvrăti și s'ar întinde cum era.

De aceia insecta stăruie multă vreme la acest capăt, cel mai primejduit; apoi, tot apăsînd într'una pornește deandărătele către celalt capăt, cu aceiaș încetineală plină de răbdare. În felul acesta o îndoitură proaspătă capătă un spor de trăinicie și pregătește pe cea următoare. La sfîrșitul drumului o nouă oprire lungă, și iar o plimbare deandărătele.

Numai rareori, și desigur atunci cînd socotește că frunza are moliciunea cuvenită, insecta lasă în voia ei

răsucitura făcută fără să o mai calce printr'o întoarcere înapoi și repede se urcă acolo de unde a început ca să facă alta.

La sfârșit lucrarea e gata. Lăsându-se și urcându-se, insecta, cu o îndemnare stăruitoare, a răsucit frunza. Acum se află la marginea frunzei, la colțul lateralnic din fața aceluia de unde a început lucrarea. Aci e tot temeiul dela care atârnă trăinicia restului. De aceia și Rhynchitul îndoeste grija și răbdarea.

Cu capătul ciocului, întins ca o lopățică, el apasă toată marginea care trebuie prinsă așa după cum croitorul calcă cu mașina cutele îndărătnice ale unei cusături. Multă vreme nemișcat, apasă și așteaptă alipirea care trebuie. După o pecetie alta și tot așa mereu până ce tot chenarul colțului e lipit pe de-a întregul.

Dar cum se capătă alipirea? Dacă s'ar face cu un fir de ață, atunci ciocul ar putea fi luat, pe bună dreptate, drept o mașină de cusut care înfige dintr'o dată acul în stofă. Comparația nu e potrivită, în munca lui nu se folosește de fire. Explicarea lipitului e alta.

Fig. 7.—O frunză răsucită de Rhinchit.

Am spus că frunza e tânără. Inelușele dinților săi sunt niște glande din care lăcrămează puțin clei. E ceva ca o cocă, o ceară de pecetluit Apăsând cu ciocul, cleiul isvorăște mai din belșug. E de ajuns atunci să fie pecetia pe loc până când cleiul se întărește. Tot așa pecetluim și noi scrisorile. Nici că e nevoie de mai mult căci frunza, slăbindu-și puterile pe măsură ce se vește-

jește nu se va mai împotrivi și va păstra singură răsucirea împusă.

Lucrarea e gata. E o țigară lungă și ceva mai groasă ca un pai. Atârnă la vârful pețiolului, veșted și adus. O zi întreagă nu e prea mult ca să o dea gata. După ce s'a odihnit puțin, femeia se apucă de altă frunză și, lucrând și noaptea, capătă alt sul. Cele mai harnice nu fac mai mult de două în timp de două-zeci și patru de ceasuri.

Ce țintește lucrătoarea? Iși pregătește de mâncare pentru iarnă? De sigur că nu: cînd e vorba numai de gura ei, insecta nu-și bate atât de mult capul cu gătitul bucatelor. Numai pentru familia ei agonisește cu dibăcie. Țigara rhynchitului este zestre pentru copii.

Ș'o desfășurăm. Printre cutele sulului, iată un ou, uneori două, trei și chiar patru. Sunt linguețe galbui și asemenea unor mărunte mărgele galbene de chihlibar. Nu sunt tocmai așa de bine lipite de frunză; se deslipesc ușor la cea mai mică clătinare. Au fost împrăștiate în grosimea țigării la întâmplare, mai rare ori mai dese, întotdeauna câte unul într'un loc. Le află în mijlocul încolăciturii aproape de locul de unde s'a început răsucirea; le găsești aproape de marginea pecetluită cu clei de către sigiliul pliscului.

Fără ca să se oprească din lucru, fără ca să mai slăbească încordarea picioarelor, femeia le-a dat drumul printre cutele aproape gata, pe măsură ce le simțea că au ajuns, bune de însămânțat la capătul țevii prin care es afară. Ea zămislește în toiul muncii, și în mijlocul unui mecanism pe care o clipă dc odihne l'ar str.ca.

Minotaurus Typhaeus

Ca să numească insecta de care va fi vorba în acest capitol, învățații au alăturat două nume grozave: acela de *Minotaurus*, taurul din Minos, cel care era hrănit cu carne de om în gropnițele labirintului din Creta și acela de *Typhaeus*, unul dintre uriașii fii ai pământului, care încercară să se urce la cer, slujindu-se de ghemul de ață pe care i-l dăde Ariadna, fiica lui Minos. Atenianul Theseu ajunsese la Minotaur, îl omorî și eși afară viu nevătămat, scăpând astfel patria de îngrozitorul tribut cu care se hrănea fiara. Iar Typhheu, fu trăs-nit și azvârlit din vârful grămezii de munți, în pântecul Etnei.

Și acum e acolo. Fumul vulcanului e răsuflarea lui. Când tușește, dă afară din piept râuri de lavă. Când se întoarce pe partea cealaltă, toată Sicilia e cuprinsă de spaimă: un cutremur de pământ o clatină.

E plăcut lucru să găsești în istoria animalelor o amintire din aceste basme bătrânești. Răsunătoare, fără să jicnească auzul, numirile mitologice nu sunt în contradicție cu ce vor să însemne, un neajuns pe care cuvintele ticluite din împrumuturi de la dicționare nu-! înlătură în totdeauna. Dacă se mai întâmplă ca unele asemănări, oricât de îndepărtate, să împletească basmul cu istoria, atunci numele și pronumele sunt din cele mai nimerite. Așa e cu Minotaurul Typhheu.

Asta e numele unui gândac negru, destul de arătos, rudă de aproape cu sfredelitorul în pământ, cu Getroupes. E un pașnic, care nu face rău nimănui, dar e mai încornorat decât taurul din Minos. Nici una dintre insectele cu platoșă nu poartă o armură așa de amenințătoare. Bărbatul are pe pieptar trei coarne ascuțite, paralele și îndreptate înainte. Să ni-l închipuim de mărimea unui taur și atunci chiar Tipheu, de l-ar întâlni pe câmp, n'ar îndrăzni să înfrunte înfricoșătoarea-i furcă cu trei dinți.

Tipheu din basm năzuia să jefuiască lăcașul zeilor, smulgând munții din temelie și așezându-i unul peste altul. Tipheul învățaților nu se urcă, el se scoboară, scobește pământul adânc de tot. Cel dintâi numai cât mișcă din umăr și un întreg ținut se cutremură; cel d'al doilea, cu o îmbrâncitură de spinare, își clatină mușuroiul tot așa cum se clatină Etna, când cel ascuns în ea se mișcă.

Asta e gândacul nostru.

Dar la ce folos folos toată povestea asta și atâtea cercetări migăloase? Știm bine că toate astea nu vor effini viața; nici nu vor scumpi putinile cu varză stricată; nici nu vor aduce după ele cine știe ce alte întâmplări de însemnătatea acestora și din a căror pricină flotele se inarmează, iar oamenii, hotărâți să se răpue, se ridică unii împotriva altora. Insecta nu țintește la atâta cinste. Ea numai ne arată viața în nesecata variație a înfățișărilor ei, ea ne ajută să citim ceva mai bine în cartea cea mai nedeslușită dintre toate: cartea despre noi înși-ne.

Lesne de dobândit, cu cheltueli de întreținere puține și fără să fie respingătoare la examinare, insecta se împacă mai bine decât animalele superioare cu cercetările curiozității noastre. De altfel acestea din urmă, rudă de aproape cu noi, repetă mereu acelaș subiect monoton; cu porniri, obiceiuri și alcătuire dintre cele mai felurite,

insecta ne descoperă o lume necunoscută ca și cum am sta de vorbă cu făpturi de pe alte tărâmurii. Iată pentru ce o cinstesc eu atât de mult și reînnoiesc mereu cu ea legături, cari n'au fost niciodată părăsite.

Minotarul Tîpheu ține mult la locurile sterpe nisipoase, pe unde turmele de oi, mergând la pășune, seamănă dâre lungi de gloanțe negre. Asta e pâinea lui de toate zilele.

În primele zile ale lui Martie încep să se întâlnească perechile, care se vor îndeletnici cu facerea cuibului. Bărbatul și femeia, până aci despărțite în ascunzătorile de la suprafață, acum se întovărășesc pentru multă vreme.

Cei doi soți se recunosc ei oare printre semenii lor? Țin cu credință unul la altul? Dacă prilejurile de despărțire sunt rare de tot și lipsesc când e vorba de femeie, care nu părăsește adâncul locuinței, dimpotrivă ele sunt dese, când e vorba de bărbat silit de îndatoririle lui să lasă cât mai des pe afară. După cum vom vedea el se îngrijește de merinde, el e însărcinat cu căratul pământului. La diferite ceasuri din zi scoate afară pământul săpat de femeie; tot el cercetează noaptea vecinătățile în căutarea hapurilor din care se va frământa pâinea copiilor.

Uneori vizuinile sunt unele lângă altele. Adunătorul de merinde nu cumva poate să greșească ușa și să intre la vecin? În plimbările sale nu i se întâmplă să găsească vre-o drumeață fără cămin și atunci, uitându-și de întâia lui tovarășă, să-i vie gânduri de divorț? Chestiunea face să fie examinată. Am căutat să o desleg după cum urmează:

Scot din pământ două perechi tocmai când scobesc mai din zor. Niște semne ce nu se pot șterge, făcute cu vârful unui ac pe marginea de jos a elitrelor îmi vor îngădui să le deosibesc pe una de alta. Imprăștii la întâmplare unul câte unul pe cei patru gândaci pe întinderea unei arii nisipoase. Atâta pă-

mânt va fi deajuns pentru o săpătură de o noapte. Le servesc și un pumn de căcărexe de oaie când i-ar apuca foamea. O strachină mare acoperă aria, împedică fuga și face un întuneric prielnic desmeticirii.

A doua zi, răspuns minunat. Sunt două vizuine, nu mai mult. Perechile s'au refăcut așa cum erau mai înainte, fiecare bărbat și-a regăsit nevasta lui. În ziua următoare fac o a doua probă, apoi o a treia și cu acelaș succes; cei însemnați cu un punct locuiesc împreună cei fără semn iar împreună în fundul puțului.

Mai încerc încă de cinci ori, câte odată pe zi, să refac gospodăriile. Acum lucrurile se încurcă. Uneori cei patru chinuiți se așează fiecare în câte un colț, alteori cei doi bărbați ori cele două femei se închid în acelaș culcuș; sau o aceiaș gropniță adăposteste două sexe, dar întovărășite altfel de cum erau la început. Prea m'am întrecut cu experiențele. De acum e curată zăpăceală. Zilnicele mele săcâiri au uluit pe gropari. O casă ce se năruie și pe care trebuie să o reîncepi într'una pune capăt însoțirilor legiuite; o gospodărie cum se cade nu mai e cu puțință, când casa se dărâmă în fiecare zi.

Ori cum ar fi cele dintâi încercări, în care spaima nu rupsese încă firul cel subțire al dragostei, par a dovedi o oare care statornicie în căsnicia Minoaurului. El și ea se recunosc și cu toată zăpăceala atâtor încercări la care îi supune răutatea mea, își păstrează credința unul către altul, calitate cu desăvârșire rară în clasa insectelor, cari își uită lesne de îndatoririle lor de soț.

Dar cum se împarte munca în această căsnicie? Să știi așa ceva nu e o muncă ușoară, din acelea pentru care un vârf de cuțit să fie de ajuns. Numai cine poate scăpa din greu, numai acela să se hotărască să facă o vizită insectei săpătoare la ea acasă. De astă dată nu mai avem aface cu locuința unui Cărăbuș, a unui Copris sau a altora pe care să o poți scotoci fără să obosești, numai cu o căzmăluță de buzunar; aici avem un puț de

al cărui fund nu dai decât cu o bună casma, mânuită voinicește câteva ceasuri. Puțin să pripească soarele și te întorci acasă rupt de oboseală.

Vai! bietele mele încheieturi ruginite de bătrânețe. Să bănuiești că în pământ dai de o frumoasă problemă și să nu poți să-l scormonești. Insuflețirea nu m'a părăsit, e tot așa de vie ca și pe vremea când surpam râpele găunoase așa de căutate de Antofere. Dragostea de cercetări nu a slăbit; dar puterile s'au dus. Din fericire am un ajutor. E băiatul meu Paul, care îmi împrumută tăria mușchilor săi și mlădierea trupului. Eu sunt capul, el e brațul.

De obicei și restul familiei ne însoțește dimpreună cu soția mea, care nn e mai puțin harnică. Niciodată nu vor fi destui ochi, când groapa, adâncindu-se, va trebui să supraveghezi și cele mai mici documente desgropate de cazma. Ce nu vede unul, altul zărește, Huber, ajuns orb, studia albinele prin mijlocirea unui servitor isteț și credincios. Eu mă țin mai bine decât marele naturalist elvețian. În ajutorul ochilor mei, destul de buni încă, dar osteniți, vine pătrunzătoarea vedere a tuturor a lor mei. Dacă mai sunt în stare să continuu cercetările mele, asta o datoresc lor: le mulțumesc.

Intr'o dis de dimineață iată-ne pe câmp. Dăm peste o vizuine cu un mușuroi mare, format din suluri de pământ asvârlite afară unul câte unul. Sub moviliță se deschide un puț adânc de tot. O nuia de pipirig, culeasă în drum și pe care o afund mereu, mă călăuzește. În sfârșit la o adâncime de aproape un metru și jumătate nuiaua nu se mai afundă. Am ajuns, am dat de camera Minotaurului

Incetșor cazmăluța înaintează, și iată că se arată și stăpânii casei, bărbatul mai întâi și mai jos ceva, femeia. Scoți afară perechea și se ivește o pată rotundă și închisă: e vârful șirului de merinde. Acum băgare de seamă și să scotocim binișor. E vorba să împrejuim

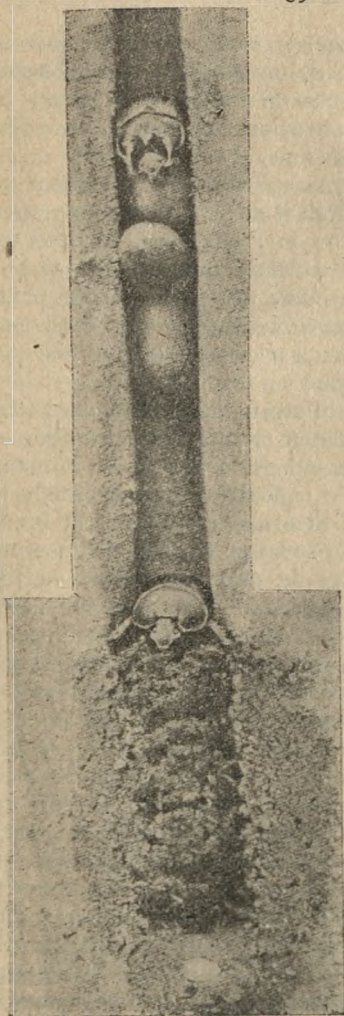

Fig. 9 — Minotaurul și vizuina lui

acolo în fundul săpăturii tot bulgărul dela mijloc, să-l despărțim de pământul dimprejurul lui și apoi, făcând din cazmaua vârâtă încetitor pe dedesubt, pârghie, să-l scoatem dintr'o dată afară. Pac! e gata. Iată-ne stăpâni pe o pereche și pe cuibul ei. Munca istovitoare a unei jumătăți de zile ne-a adus averea asta. Abureala depe spinarea lui Paul ne-ar putea spune cu prețul căror sforțări.

Adâncimea de un metru și jumătate nu e și nu poate fi în totdeauna aceeași; se schimbă din multe pricini, cum e afânarea sau tăria pământului străbătut, zelul pentru muncă al insectei și răgazul, dacă-l are; ori vremea ouatului, mai apropiată ori mai depărtată. Am văzut vizuini mai adânci, am văzut și de acelea care nu atingeau un metru. În totdeauna Minotaurul are nevoie pentru ca să-și inte-

meieze o familie, de o locuință, peste măsură de adâncă, așa cum, după cum știu, nici un alt săpător nu scobește.

Va trebui să ne întrebăm în curând ce nevoi așa de poruncitoare silește pe adunătorul de măslina de oaie să locuiască la atâta adâncime.

Mai înainte de a ne întoarce acasă să însemnăm un fapt a cărui mărturie, ne va fi mai târziu de mare preț. Femeia se află în fund de tot; deasupra, la oarecare depărtare, era bărbatul, amândoi înlemniți de spaimă într'o îndeletnicire despre care deocamdată n'aș putea spune nimic lămurit. Acest amănunt, văzut și revăzut în mai multe vizuini, pare a ne spune că cei doi tovarăși de muncă au fiecare un loc hotărât.

Mama, mai pricepută în creșterea copiilor, stă în cazul de jos. Ea sapă pământul ca una care cunoaște însușirea verticalei de a economisi munca și, de a da cea mai mare adâncime. Ea e inginerul, care luptă piept la piept cu fundul vizuinii. El e salahor, stă mai la urmă, gata să încarce pământul săpat pe coșarca lui încornorată. Mai apoi săpătoarea se face brutăreasă; ea frământă suluri de aluat pentru copii, tatăl e atunci ucenicul ei. El îi aduce din afară din ce să facă făina. Ca în orice căsnicie bună, mama e ministrul de interne, tatăl, cel de externe. Așa s'ar explica neschimbata lor așezare în canalul care le e locuință. Viitorul ne va spune întrucât aceste prevederi sunt adevărate.

Deocamdată să examinăm în voie, cu toată tihna pe care o ai numai acasă, bulgărul de pământ căpătat cu atâta trudă. El închide o conservă alimentară în formă de cârnat lung și gros cât un deget. E compus dintr'un aluat închis, tare și numai felii în care poți deosebi gloanțele de oaie prefăcute în fărămituri. Uneori prăjitura e fină, cam aceiaș peste tot dela un capăt la celălalt al sulului, mai adeseori ea e ca o alviță cu migdale, în care fărămituri mai groase, sunt semănate într'o plămădeală de legătură.

După cum are sau nu răgaz, brutăreasa scoate prăjituri lucrute cu mai multă sau mai puțină îngrijire.

Merindea vine ca turnată în infundătura vizuinii și acolo peretele e mai neted și mai bine lucrat decât în restul puțului. Cu vârful unui briceag poți s'o desparți de pământul de dinafara ei, care se desprinde ca o coaje. Și astfel capăt sulul hrănitor curat, fără pic de pământ pe el.

După ce făcurăm toate acestea, acum să căutăm oul căci prăjitura a fost pregătită pentru o larvă. Călăuzit de cele ce m'a învățat Geotrupes, care-și așeză oul la capătul de jos al unui sul într'o firidă anume lăsată în chiar miezul bucatelor, mă aștept să găsesc pe al Minotaurului, rudă bună cu Goetrupes, într'o cameră de clocire, în partea de jos a sulului. N'am nimerit-o. Oul căutat nu se află în locul bănuțit, nici la capătul celalt, nici altundeva în merinde.

Il caut în preajma bucatelor și dau de el. E supt merinde, în nisip, lipsit de acele îngrijiri migăloase în care mamele sunt neîntrecute. Acolo nu mai e o căsuță cu pereții netezi, așa cum poate s'ar cădea pentru o pieleță, delicată cum e a unui prunc, ci o colibă țărănească, eșită parcă mai curând dintr'o prăbușire decât din silințele unei mame. Aci se va naște viermele, în acest culcuș tare la o mică depărtare de mâncare. Ca să ajungă până la mâncare va trebui să prăbușească și să străbată un tavan nisipos de câțiva milimetri de grosime.

Ținându-i închiși și cu unelte făcute de mine am putut urmări felul cum lucrează sulul hrănitor.

Tatăl ese afară, caută un hap de o lungime ceva mai mare decât lungimea puțului. Il îndreaptă către gura acestuia, sau deandăratele, târându-l cu picioarele din nainte sau mai d'adrepțul rostogolindu-l cu ușoare lovături de cap. Adus până la marginea deschiderii o să-l asvârle cu o ultimă îmbrâncitură în fundul prăpastiei? De loc. Nici că se gândește ca să-l arunce ca din pod.

Intră în puț strângând în labe hapul pe care a avut grija să-l vâre cu unul din capete. Ajuns la oarecare depărtare de fund îl așează puțin deacurmezișul și fiind lunguiață, povara se sprijină cu cele două capete de pereții puțului. Astfel se formează un fel de podeală vremelnică, bună să primească sarcina încă a două sau trei pilule. Asta e atelierul unde va lucra tatăl fără să stingherească pe mamă și ea însăși muncind ceva mai jos. Asta e moara de unde va cădea urluiala din care se fac prăjiturile.

Morarul are bune unelte. Priviți furca cu cei trei dinți. De pe piept, ca de pe o temelie trainică, se ridică trei căngi ascuțite, mărginașele mai lungi, cea din mijloc mai scurtă, toate trei îndreptate înainte. La ce e bună unealta asta? S'ar crede că e numai o găteală bărbătească, din acelea care se găsesc multe și felurite la breasla gândacilor de băligar. E mai mult decât o po-doabă, Minotaurul face unealtă din găteală.

Cele trei vârfuri neegale, desemnează un fel de arc scobit în afară, în care poate să pătrundă rotunda maslină. Cum va face animalul să ție pironită și să macine măslina alunecoasă atunci când el, pentru ca să stea pe o temelie așa de îngustă și de mișcătoare stă cu cel pafru picioare din urmă, încovoiate și proptite de perețele canalului. Să-l vedem la muncă

Aplecându-se nițel, înfige furca în pilulă, de acu neclintită, cum e îndoitura uneltei. Picioarele dinainte sunt libere, cu partea lor dințată ferestruesc pilula, o mărunțesc; iar pulberea cade a măsurat printre golurile podelei și ajunge la mamă.

Ce cade dela morar nu e o făină bine cernută, ci un fel de urluială, amestec de făină și de tărățe. Ori cât s'ar fi făcut de prost această întâie măcinare, ea va fi de mare folos mamei la migăloasa-i muncă de brutăreasă; va lucra mai iute și va putea despărți dintr'odată ce e bunicel de ce e foarte bun. Când în catul de sus

totul a fost măcinat, până și podeala, morarul încornorat ese afară, se pune iar pe strâns și reîncepe în toată voia, munca lui de fărămițire.

La rândul ei, nici brutăreasa nu se dă lenei în odaia ei; ea culege pulberea care plouă în jurul ei, o mai mărunțește, o varsă, o alege, pe cea mai afânată pentru miez, pe cea cu tărățe pentru coaja turtelor. Aplecându-se când într'o parte când într'alta, ea bate răzătura cu labele ei groase și late, o face foi, pe care le apasă călcându-le în picioare, așa cum fac vierii când strivesc strugurii. Astfel întărit și îndesat aluatul se poate păstra multă vreme. În zece zile pline de griji, soții dau în sfârșit gata o pâine lunguiață și ca un sul. Tatăl a adus măcinătura, iar mama a frământat.

Slujindu-mă de tot felul de viclenii a căror povestire ne-ar duce prea departe, am putut fi de față la scobirea adâncei vizuini. Mama e în fundul pușului, ea dă piept cu pământul, ea scobește. Bărbatul se află înapoia tovarășei sale. A măsurat el adună pământul, face din el o sarcină pe care o ține cu furca cu trei dinți și, după un suiș istovitor ese afară.

Și acum să rezumăm meritele Minotaurului. Când gerul e pe ducă, el umblă să-și găsească o tovarășă, se îngroapă cu ea și de acum îi va rămâne credincios, cu toate că ese de multe ori pe afară, și deci poate întâlni pe te miri cine. Stăruie, fără să obosească oă ajutor săpătoarei sortită să nu iasă din casă până la omănciparea copiilor. O lună și mai bine el cară în cărca-i încornorată pământul săpat, îl urcă afară, cu răbdare și fără ca ostenitorul suiș să-l descurajeze.

Lasă pentru soție munca mai lesnicioasă a greblatului care adâncește, și păstrează pentru el pe cea mai grea: căratul istovitor într'un puș strâmt, foarte înalt și vertical.

După asta salahorul se face căutător de merinde, umblă după provizii, adună mâncare pentru copii. Ca

să înlesnească munca tovarăsei care curăță, stratifică și țintește conservele își schimbă meseria și se face măcinător. La o distanță oarecare de fund, el sparge și mărunțește ce a lepădat oile și ce a întărit soarele, face din ele o urluială care plouă în brutăria mamei. La urmă, sleit de atâtea silinti, părăsește locuința și se duce să moară afară, la aer. Cu vitejie și-a îndeplinit datoria de tată de familie. S'a trudit fără să precupețească, numai pentru buna stare a lor săi.

La rândul ei, soția, nu-și uită de gospodăria ei. Cât trăește, nu ese din casă, *domi mansit*, cum ziceau cei vechi despre mamele model; *domi mansit*, frământând pâinuțe, însemnându-le cu un ou și supraveghindu-le până es puii. Când vin bucuriile toamnei, ese deasupra întovărășiiă de cei țineri, care se risipesc și se duc să petreacă prin locurile umblate de oi. Atunci, nemai având ce face, mucenica pier.

Da, în nepăsarea generală a tatălui către pui, Mirotaurul arată față de ai lui, un zel vrednic de însemnat. Uitându-și de el, neademenit de ispitele primăverei, când e mai bine să bați meleagurile și să chefuiești cu camarazii, numai el se trudește muncind în pământ, se istovește ca să lase un venit familiei. Când își încordează picioarele pentru ultima oară, el poate să-și zică: Mi-am făcut datoria, am muncit".

TABLA DE MATERII

Albinele zidari	pag. 10
Greerul de câmp	" 27
Călugărița	" 43
Cărăbușul auriu	" 53
Îngropătorul de mortăciuni	" 62
Răsucitorul de frunze	" 76
Minotaurus Typhaeus	" 84

